

Seikkailuratasuunnitelma Ruljanssi Oy:lle

Jonne Heinonen & Jussi Rulja

Opinnäytetyö

Vierumäen yksikkö

Liikunnan- ja vapaa-ajan koulutusohjelma

15.4.2014

<p>Tekijä tai tekijät Jonne Heinonen Jussi Rulja</p>	<p>Ryhmätunnus tai aloitusvuosi LOT 2011-2014 LOT 2010-2013</p>
<p>Opinnäytetyön nimi Seikkailuratasuunnitelma Ruljanssi Oy:lle</p>	<p>Sivu- ja liitesivumäärä 44 + 40</p>
<p>Opettajat tai ohjaajat Jyrki Hämäläinen</p>	
<p>Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli rakentaa havainnollinen ja selkeä suunnitelma Sappeen matkailukeskukseen rakennettavasta seikkailuradasta. Työn tarkoituksena oli suunnitella tulevan seikkailuradan kaikki radat ja tehtävät sekä luoda niistä sopivan haastavia kokonaisuuksia erilaisille asiakasryhmille. Opinnäytetyö on tehty yhteistyössä liikunta- ja ohjelmalveluyritys Ruljanssi Oy:n sekä Sappeen Matkailukeskuksen kanssa.</p> <p>Seikkailuradat ovat rakennelmia, jotka ovat usein rakennettu puiden tai tolppien varaan. Seikkailuradat pitävät sisällään erilaisia elementtejä ja tehtäviä, joista asiakas yrittää suorittaa läpi. Seikkailuradalla liikutaan maantasolta jopa kymmenien metrien korkeuteen. Seikkailuradalla toimiminen luo usein käyttäjälle voimakkaita tunteita ja ajatuksia sekä samalla haastaa fyysisiä ominaisuuksia.</p> <p>Työn tekeminen aloitettiin yhteistyösopimuksen solmimisella Ruljanssi Oy:n kanssa. Ruljanssi Oy ja Sappeen Matkailukeskus yhdessä kartoittivat turvallisen alueen seikkailurataa varten. Työssä käsitellään seikkailuratojen keskeisiä rakenteita, tehtäviä, turvallisuutta ja käyttövaatimuksia. Suunnitelmassa esitellään kaikki Sappeen matkailukeskukseen rakennettavan seikkailuradan elementit ja radat. Suunnitelmassa on 10 erilaista rataa, jotka ovat luokiteltu värikoodein kuvaamaan eri vaikeusasteita. Suunnitelmassa esitellään kaikki radalle tulevat turvajärjestelmät. Suunnitelman pohjalta Ruljanssi Oy rakentaa seikkailuradan kolmessa osassa Sappeen matkailukeskukseen.</p> <p>Tämä on ensimmäinen Suomessa julkaistu ammattikorkeakoulutason työ, jossa käsitellään seikkailuratojen turvallista suunnittelemista ja rakentamista.</p>	
<p>Asiasanat Seikkailurata, seikkailumatkailu, seikkailupuistot, turvallisuus, seikkailu</p>	

Degree Programme in Sports and Leisure Management

<p>Authors Jonne Heinonen, Jussi Rulja</p>	<p>Group or year of entry LOT 2011-2014 LOT 2010-2013</p>
<p>The title of thesis ROPES COURSE BLUEPRINT FOR RULJANSSI OY</p>	<p>Number of report pages and attachment pages 44 + 40</p>
<p>Advisor(s) Jyrki Hämäläinen</p>	
<p>This Bachelor's thesis looks at how to plan and build a safe ropes course. The primary goal of the thesis was to plan the blueprints for a ropes course, which will be built to Sappee resort in the near future. The aim of the thesis was also to provide useful information of how to run a ropes course. This thesis was done in cooperation with Ruljanssi Oy and Sappeen Matkailukeskus.</p> <p>A ropes course is a series of events or obstacles designed around physical and mental challenges. Ropes courses are constructed of wood, cable and rope and can be built on trees, utility poles or steel structures. Ropes course activities can range from events sitting directly on the ground to events that are up to 20 meters in the air.</p> <p>The thesis includes a theory section and a project that consists the blueprints for a ropes course. In Finland, this is the first published thesis that deals with safe planning and construction of ropes courses.</p>	
<p>Key words ropes course, adventure travel, safety, adventure</p>	

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Seikkailu.....	2
2.1	Seikkailun määritelmä	2
2.2	Seikkailun tasot Mortlockin mukaan	4
3	Seikkailumatkailu.....	5
3.1	Seikkailumatkailun jaottelu.....	5
3.2	Seikkailumatkailun kasvu.....	6
4	Seikkailurata	8
4.1	Seikkailuradan historia	9
4.2	Seikkailuratojen yleisyys Suomessa	10
4.3	Seikkailuradan käyttö	11
4.3.1	Yksilön ja ryhmän kehittäminen.....	12
4.3.2	Kasvatuksellinen käyttö	14
4.4	Seikkailuradan elementtejä	15
4.4.1	Saarihyppely.....	16
4.4.2	Vaijeriliuku.....	16
4.4.3	Multi-Liaani	17
4.4.4	Trapetsi	18
4.4.5	Jakobin tikkaat	19
4.4.6	Burman silta	20
4.4.7	Cat Walk	21
4.4.8	Merirosvon ylitys	22
4.4.9	Hämähäkinverkko	23
5	Seikkailuradan turvallisuus	24
5.1	Turvajärjestelmät	24
5.1.1	Self belay.....	24
5.1.2	Permanent belay	24
5.1.3	Continuous belay.....	25
5.2	Seikkailuradan käyttövaatimukset.....	25
5.3	Seikkailuradan rakenne- ja turvallisuusvaatimukset	27

6	Työn tilaaja ja tausta.....	31
6.1	Ruljanssi Oy	31
6.2	Sappeen matkailukeskus	32
7	Produktin tuotantoprosessi.....	34
7.1	Produktin tavoite	34
7.2	Produktin vaiheet	34
7.3	Produktin toteutus	35
7.4	Produktin tuotos.....	36
8	Pohdinta	38
	Lähteet.....	45
	Liitteet.....	50
	Liite 1. Ruljanssi Oy:n seikkailurata –suunnitelma: Kansilehti, sisällysluettelo, Ruljanssi Oy:n seikkailurata, seikkailuradan elementit -esimerkkisivu ja seikkailuradat - esimerkkisivu	50
	Liite 2. Lisätiedot Ruljanssi Oy:n seikkailurata – suunnitelmasta	55

1 Johdanto

Seikkailuratojen suosio on kasvanut valtavasti viimeisten vuosikymmenten aikana niin maailmalla kuin Suomessakin. Suomessa seikkailuratojen rakentamista ja käyttöä ohjaavat standardit, joiden tarkoituksena on varmistaa kuluttajan ja työntekijöiden turvallisuus toiminnan aikana. Suosion ja tarjonnan kasvaessa kuluttajat kiinnittävät entistä enemmän huomiota turvallisuuteen, ekologisuuteen ja käyttömukavuuteen. Uusia tuotteita ja rakennusmenetelmiä kehitellään jatkuvasti lisää parantamaan seikkailuratojen käyttöä ja turvallisuutta.

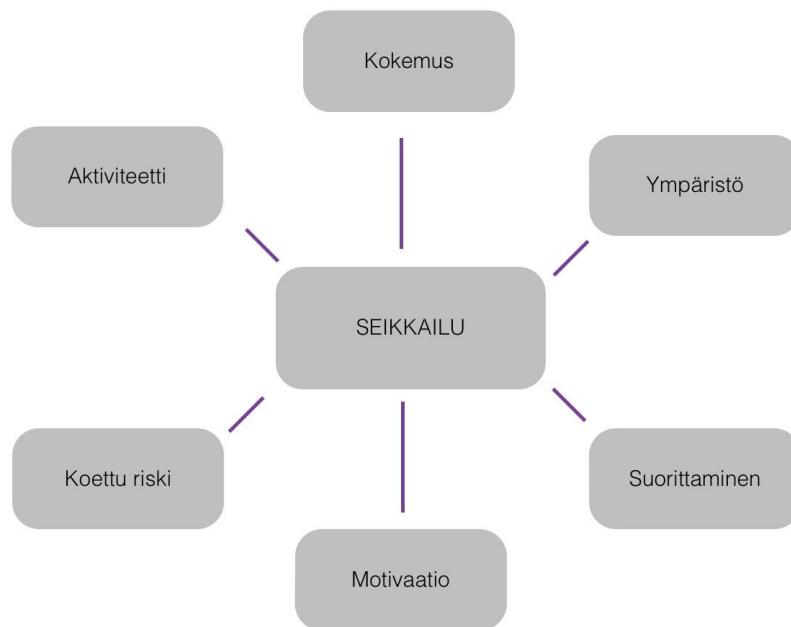
Seikkailuradat olivat alunperin suunniteltu kehittämään osallistujan fyysisiä ominaisuuksia kuten voimaa ja ketteryyttä. Ajan myötä kuitenkin huomattiin, että seikkailuratojen avulla voidaan kehittää yksilön ongelmanratkaisutaitoja ja haastamaan omia rajoja. Nykypäivän seikkailuradat tarjoavat yksilöille ja ryhmille mahdollisuuden osallistua toimintaan joka pitää sisällään henkistä, fyysistä ja tunneperäistä riskin ottamista. Turvallisuus, yhteistyön tekeminen ja henkilökohtaiset saavutukset ovat tärkeässä roolissa seikkailuradalla toimimisessa. Seikkailuradan avulla osallistuja voi löytää itsestään uusia voimavaroja, jotka parhaimmillaan auttavat tavallisessa arkielämässä eteenpäin. (Rogers, D., Rohnke, K., Tait, C. & Wall, J. 2003, 3-4).

Opinnäytetyömme tavoitteena on luoda valmis suunnitelma seikkailuradasta, joka on käyttäjälle mielenkiintoinen, monipuolinen ja turvallinen. Työn toimeksiantajana toimivat liikunta- ja ohjelmalveluyritys Ruljanssi Oy sekä Sappeen Matkailukeskus. Tulevaisuudessa Ruljanssi Oy rakentaa suunnitelman pohjalta seikkailuradan Sappeen Matkailukeskuksen alueella ja ylläpitää toimintaa radalla. Suunnitelman avulla radan rakentamisesta ja ylläpidosta pyritään tekemään mahdollisimman helppoa ja turvallista.

2 Seikkailu

2.1 Seikkailun määritelmä

Seikkailu on emotionaalinen kokemus, joka alkaa usein jo ennen varsinaista toimintaa ja tällöin useimmilla ihmisillä syntyy ristiriitaisia tunteita (kuvio 1). Emotionaalisesti tarkasteltaessa seikkailu voi tuntua tunteiden myllerrykseltä, sillä ihminen voi kokea sen aikana kaikkia tunteita kauhun ja riemun väliltä epäonnistumisten ja onnistumisten kautta. Mielikuvitus ja tunteet ovat olennaisessa osassa seikkailun kokemisessa. Sana seikkailu herättää kaikissa heti mielikuvia toiminnasta. Jo nuoruudessa ennen kuin varsinaisesti ymmärrettiin sanan seikkailun merkitys olivat pelit ja leikit luoneet sille oman merkityksen. Myös lapsuudessa kuullut tarinat ovat rakentaneet käsitystä sanalle seikkailu. (Swarbrooke, Beard, Leckie, & Pomfret 2003, 7, 14.)

Kuvio 1. Seikkailu (Verhelä & Lackman 2003, 179).

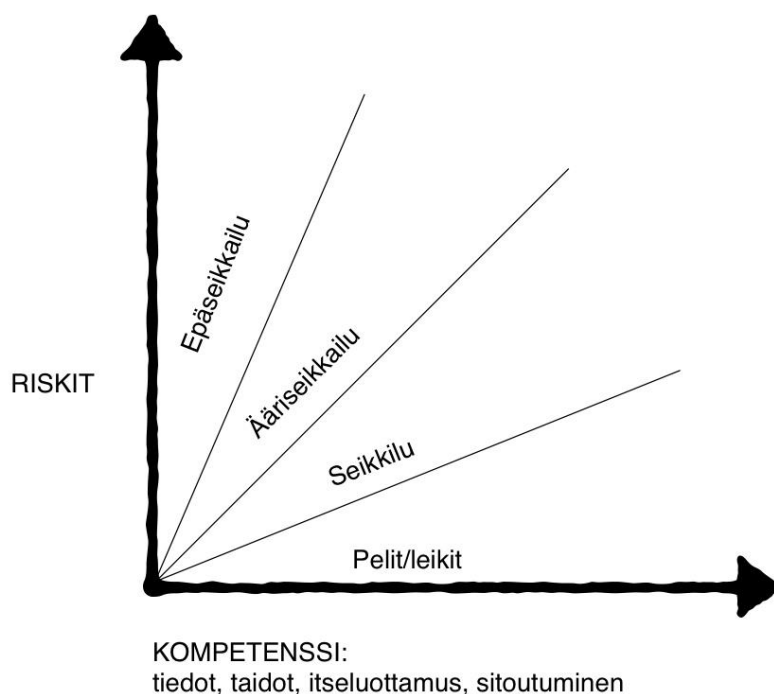
Swarbrooke ja kumppanit (2003, 9) mainitsevat kirjassaan seikkailun keskeisiksi ominaisuuksiksi:

- epävarma lopputulos
- vaarat ja riski
- haaste
- odotettavissa oleva palkkio
- uutuus
- jännitys
- uuden etsiminen ja löytäminen
- irtautuminen arjesta.

Seikkailu on taattu, kun nämä ominaisuudet saadaan liitettyä osaksi seikkailua. Pelkästään yksi näistä ominaisuuksista ei yksinään luo seikkailua, mutta onneksi monet näistä ominaisuuksista on kytköksissä toisiinsa. (Swarbrooke ym. 2003, 9.)

Seikkailun lähtökohtana on, että osallistujat aktivoidaan toimijoiksi mukaan toimintaan. Osallistuminen vaatii fyysisiä ja henkisiä voimavaroja. Seikkailun tulisi asettaa osallistuja aina jonkinlaiseen uuteen tilanteeseen, josta ei ole aikaisempaa kokemusta. Seikkailun osallistujille jännitys ja pelko ovat olennaisia tunteita, joita korostaa tietämättömyys lopputuloksesta. Jotta osallistujille syntyy voimakas myönteinen kokemus tulee toiminnan olla turvallisesti suunniteltua. Mentäessä turvallisen rajan yli muuttuu tuntemukset pelon kautta kauhuksi ja mahdollisesti ahdistukseksi. Tällöin kokemuksesta jäävä muistijälki ei ole positiivinen ja se ei myöskään vastaa matkailupalveluilta haettavaa tarkoitusta. Ilman jännitystä ei seikkailua ja sen tuntua kuitenkaan pystytä tarjoamaan. Seikkailupalvelut vaativat niiden tuottajalta enemmän taitoa ihmisten voimavarojen havainnoinnissa ja tunnistamisessa, kuin muut ohjelmapalvelut. (Verhelä & Lackman 2003, 180.)

2.2 Seikkailun tasot Mortlockin mukaan

Kuvio 2. Mortlockin mukaan seikkailun voi jakaa neljään osaan. (Verhelä 2007, 20).

Mortlock on mallissaan jakanut seikkailun neljään eri tasoon, jotka syntyvät henkilön kompetenssien suhteessa koettuun riskiin (kuvio 2). Seikkailun ensimmäinen taso on peliä tai leikkiä, josta ei aiheudu osallistujalle riskiä, eikä osallistujalta vaadita suuria tietoja ja taitoja. Mallin mukaan riskien lisääntyessä ja kompetenssien kasvaessa siirrytään seikkailuun, josta seuraava taso on ääriseikkailuun. Toiminnan muuttuessa henkisesti ja fyysisesti niin vaativaksi, että se aiheuttaa osallistujalle pelkoa, ahdistusta ja epämukavuutta siirrytään epäseikkailun alueelle. (Verhelä 2007, 20-21.) Korkeamman kompetenssin omaava henkilö voi tuntea suuren riskin omaavan toiminnan pelinä ja leikkinä. Toisessa ääripäässä toiminnan luonne on kääntynyt osallistujalle negatiiviseksi ja jopa hengenvaaralliseksi kokemukseksi, joka on kaukana nautinnosta. (Swarbrooke ym. 2003, 10.)

3 Seikkailumatkailu

Seikkailumatkailussa matkailijat hakevat jännityksensä luonnosta ja matkan sisältönä on tavallisesti jokin ulkoilma-aktiviteetti, johon osallistutaan vapaaehtoisesti. Aktiviteetti voi itsessään olla jännittävä, tai se voi viedä matkailijan uusiin, jännittäviin ja jopa vaarallisen tuntuisiin paikkoihin. Nämä vahvat kokemukset luovat matkailijalle tunteen elämyksestä. Matkailija tuottaa itse omat elämyksensä osallistumalla aktiivisesti toimintaan omien taitojen ja fyysisen kunnon ehdoilla. (Hemmi 2005 a, 357; Verhelä & Lackman 2003, 178.)

Seikkailumatkailun kohteet ovat yleensä vaikeasti saavutettavissa ja harvaan asuttuja, tai asumattomia kuten aavikko tai Antarktis. Ulkoilmaa-aktiviteetti voi muodostua mm. kiipeilystä, koskenlaskusta, maastopyöräilystä, laskettelusta tai retkeilystä arktiselle alueelle. Haasteen ja jännityksen luo vastustajista suurin eli luonto. (Hemmi 2005 a, 357.)

Seikkailumatkatuotteen sisältö on usein samantyyppinen kuin useissa muissakin matkailutuotteissa: liikuntamatkailussa, luontomatkailussa tai urheilumatkailussa. Aina ei pystytä erottelemaan mistä matkatyypistä on kysymys. Seikkailumatkailun puhtaasta luontomatkailusta erottaa se, että seikkailumatkailua harjoitetaan yleensä rakennetussa ympäristössä osana luontoa, kuten kiipeilytorneissa tai seikkailuradoilla. Osassa seikkailumatkailun tuotteista luonto tarjoaa kulissin fyysisiin haasteisiin, eikä toimi seikkailun itseisarvona. (Verhelä & Lackman 2003, 179; Hemmi 2005 a, 358.)

3.1 Seikkailumatkailun jaottelu

Seikkailumatkailussa tarjottavat tuotteet ovat vaatimuksiltaan eritasoisia. Suomalainen kirjallisuus tunnistaa tasot seuraavasti: tutkimusmatkailu, vaativat seikkailut ja virkistysseikkailu. Tutkimusmatkailussa jännityksen luo uusi ympäristö, kulttuuri tai liikkumisen muoto. Tutkimusmatkailulle olennaista on matkustaminen itsessään eikä järjestetty toiminta saa juurikaan painoarvoa. Vaativissa seikkailumatkoissa sisällön luo taistelemisen luonnon voimia vastaan yksin tai ryhmässä joko oppaan johtamana tai ilman. Matkailija voi kokea turvallisuutensa ja hyvinvointinsa uhatuksi, sillä jännitys saattaa kasvaa todella suureksi. Onnistumisen kokemukset syntyvät taitojen ja voimien riittävydestä.

Virkistysseikkailuihin voi osallistua melkein kuka tahansa, sillä ne eivät vaadi aikaisempaa tietoa ja taitoa. (Verhelä & Lackman 2003, 181-183.) Fyysisesti ja henkisesti helpot virkistysseikkailut, kuten kalastusretket ja koiravaljakkosafarit ovat ohjelmapalvelutarjonnan järjestetyimpiä virkistysseikkailuja. (Verhelä 2007, 18).

Kansainvälisesti seikkailumatkailu jaetaan kahteen ryhmään rankkaan seikkailumatkailuun (hard adventure) ja kevyeen seikkailumatkailuun (soft adventure). Soft adventure –palvelut toteutetaan merkityillä reiteillä ja ohjatusti riskit minimoiden, joten ne eivät vaadi asiakkailtaan ennakko-osaamista. Hard adventure –palvelut vaativat osallistujalta jo aikaisemmin hankittuja taitoja, sillä niissä on suurempi riski tapaturmille. (Swarbrooke ym. 2003, 33.) Hard adventure –palveluiden järjestäminen matkailuyrityksille on hyvin haasteellista, koska yleensä turvallisuus pyritään maksimoimaan. Osallistujat kuitenkin odottavat todellista vaaran tunnetta Hard adventure –palveluilta. Tämä ristiriita saattaa olla esteenä itsenä ylittämässä ja riskien tuntemisessa. Hard adventure –palveluita ostavat yleensä vain kokeneet seikkailijat, jotka kantavat vastuun omista teoistaan. (Hemmi 2005 a, 359.)

3.2 Seikkailumatkailun kasvu

Luontomatkailun muodoista seikkailumatkailu on voimakkaimmin kasvava muoto ja tämä näkyy maailman laajuisena ilmiönä. Seikkailumatkailun kiinnostavuutta on lisännyt myös sen saama medianäkyvyys viime vuosina. (Hemmi 2005a, 357-358.) Verhelä ja Lackman (2003, 179) ovat sitä mieltä, että taloudellisesti ja sisällöllisesti seikkailumatkailutuotteiden suunnittelussa haasteita luo alan nopean kasvun ja potentiaalisten asiakasmäärien nousu.

Seikkailumatkailun kasvu alkoi maailmalla 1970- ja Suomessa 1990-luvulla, joten voidaan puhua varsin nuoresta matkailun muodosta. Alkuvaiheessa varsinkin Hard adventure –palvelut olivat suosiossa ja lajivalikoima oli varsin suppea. Seikkailumatkailun kasvun syitä ovat ihmisten tarve irtautua arjesta, joka onnistuu parhaiten nauttimalla jännityksestä ja omien rajojen ylittämällä. Seikkailumatkailun kasvun turvaaminen myös jatkossa vaatii jatkuvaa kehitystä tuotteissa. On muistettava, että tämän hetken

jännityksen aikaansaava tuote ei välttämättä tuota samaa jännitystä enää ensi vuonna. (Verhelä & Lackman 2003, 183-184.)

TIA (Travel Industri Association of America) on tutkinut Yhdysvalloissa seikkailumatkailun kasvua vuonna 1998 ja todennut, että puolet aikuisväestöstä on osallistunut seikkailumatkailuun viimeisen vuoden aikana. Tästä määrästä noin kolmannes kokeili Hard adventure –palveluita. Seikkailumatkat ovat suuntautuneet usein ekologisesti haavoittuville alueille, kuten arktisille alueille, etelän saarille ja vuoristoon. Antarktiksella matkailijoiden määrän kasvu on ollut huimaa, vuonna 1990 siellä vieraili 4 800 henkilöä ja vuonna 2002 vierailijoiden määrä oli kasvanut jo 26 000 henkilöä. Seikkailumatkailu aiheuttaa omat haasteensa luonnolle, sillä suuret kävijämäärät kuluttavat luontoa. (Hemmi 2005 a, 357-359.)

4 Seikkailurata

Seikkailurata on rakennelma, joka koostuu yhdestä tai useammasta tehtävä-, tukirakenne- ja tarpeen mukaan varmistusjärjestelmästä. Seikkailuradassa on usein lähellä maanpintaa suoritettavia matalaharjoiteratoja sekä useiden metrien korkeudessa maanpinnasta suoritettavia korkeaharjoiteratoja. Euroopan seikkailuratoja koskevat standardit eivät erottele matala- ja korkeaharjoiteratoja keskenään. Yleisenä sääntönä voidaan kuitenkin pitää, että korkeaharjoiteradoilla on aina käytössä jonkinlainen varmistusjärjestelmä. Seikkailuradan ja leikkikenttävälineiden huomattava ero on, että seikkailuradalle pääsy on rajoitettu ja se vaatii valvontaa. Seikkailuratoja on Suomessa sekä maailmalla hyvin erilaisia, ja niitä voidaan käyttää vapaa-aika ja virkistys toimintojen, opetuksen, koulutuksen tai terapeuttisten toimintojen tarpeisiin. Seikkailurata voidaan määritellä kiinteäksi tai väliaikaiseksi, riippuen siitä onko rata pakoillaan yli viikon. (Suomen standardoimisliitto SFS 2008a, 6-10; AAIAC 2011, 9.)

Seikkailurata luo käyttäjälleen usein voimakkaita ajatuksia ja tunteita, ja samalla haastaa fyysisiä ominaisuuksia. Monet seikkailuratojen tehtävät kehittävät tasapainoa, koordinaatiota, keskittymiskykyä, mutta ennen kaikkea luovat itsevarmuutta ja parantavat omaa minäkuvaa onnistumisten myötä. Seikkailuradan aktiviteetit saattavat olla arkielämään rinnastettavia haasteita, joiden avulla voi oppia löytämään itsestään uusia voimavaroja mahdottomilta tuntuviin haasteisiin. (Adventure experiences 2013.)

Seikkailuradan turvallisuuden ylläpitämiseen on kolme avaintekijää: rakentamisen laatu, säännöllinen huolto ja ammattitaitoinen henkilökunta. Luonnollisesti seikkailuradoilla toimimiseen kuuluvat kuitenkin riskit. Näitä riskejä tulisi hallita asianmukaisesti, ja seikkailuradan ohjaajan ja muun henkilökunnan tulisi pyrkiä minimoimaan riskejä. Korkealla toimittaessa lukuisat turvalaitteet koostuvat varusteista, jotka on suunniteltu rajoittamaan törmäyksen tai putoamisen aiheuttamia seuraamuksia. On kuitenkin ymmärrettävä, kuten kaikessa liikunnassa, riskejä ei voida kokonaan poistaa. Seikkailuratoja tulisi vain käyttää niiden ihmisten, jotka ovat henkisesti ja fyysisesti kykeneviä täyttämään ohjaajan asettamat turvallisuusvaatimukset. (Suomen standardoimisliitto SFS 2008a, 6-10; Rudesill 2003, 4.)

4.1 Seikkailuradan historia

Seikkailuratoja on ollut Yhdysvalloissa jo 1960-luvun alkupuolelta saakka. Ensimmäinen rata rakennettiin ensimmäiselle Outward Bound –koululle Coloradon, Yhdysvaltoihin. Vuonna 1962 rakennettiin myös toinen rata Puerto Ricoon, missä koulutettiin rauhanturvaajia. Vuoteen 1971 saakka seikkailuradat olivat ainoastaan suunnattu virkistyskäyttöön, kunnes Project Adventure alkoi yhdistämään seikkailuratojen käyttöä koulun liikuntatunteihin Yhdysvalloissa. Tämä suuntaus oli ensimmäinen askel nykyaikaisempaan seikkailurataan, jossa kehitetään yksilöä tai ryhmää myös muutoin kuin fyysisiltä ominaisuuksilta. Tämän päivän standardeihin verrattuna ensimmäiset radat olivat varsin alkeellisia. Ratoihin oli otettu mallia armeijan käyttämistä esteradoista, ja vastaavanlaisesta prototyypistä, joita kehiteltiin Euroopassa. Euroopan ensimmäistä rataa kehittäi Outward Boundin perustaja Kurt Hahn. Rakennusaineena oli pääsääntöisesti käytetty hamppu köyttä, joka heikkeni käytössä nopeasti. Varmistusjärjestelmät olivat minimaaliset, tai olemattomat. (Rogers ym. 2003, 4; Attarian 2005, 4.)

Ajan myötä on tullut huomattavia muutoksia ratojen rakentamiseen. Nykyaikaiset korkeaharjoiteradat hyödyntävät laajaa skaalaa erilaisia turvajärjestelmiä, joissa on huolellisesti valmistettuja ja testattuja turvavarusteita ehkäisemässä erilaisia onnettomuuksia. Rakennusmenetelmät ovat kehittyneet uusien materiaalien ja innovaatioiden myötä. Hamppu ja manilla köydet ovat korvattu kestäväällä teräsvaijerilla ja muilla erityisesti korkeaharjoiteratoja varten suunnitelluilla materiaaleilla, jotka ovat aina lujustestattu ennen käyttöönottoa. Nämä uudet materiaalit ennen kaikkea lisäävät turvallisuutta, mutta myös pidentävät ratojen käyttöikä. (Rogers ym. 2003, 4-5.)

The Association for Challenge Course Technology (ACCT) perustettiin Yhdysvalloissa 1990-luvun alkupuolella. Vuonna 2003 perustettiin European Ropes Course association (ERCA). ERCA ja ACCT tekevät vahvaa yhteistyötä kehittääkseen seikkailuratoja ympäri maailmaa. ERCA järjestää vuosittain konferenssin Euroopassa, jossa tarjotaan toimijoille mahdollisuus kohdata alalla toimivia tahoja ja kehittää osaamistaan erilaisten kurssien ja työpajojen avulla. (ERCA 2013a; AAIAC 2011, 5.)

Yksi huomattava kehitysaskel on ollut myös rakennusmateriaalien kasvanut tarjonta. Korkeaharjoiteratoja on rakennut viimeisen kymmenen vuoden aikana entistä enem-

män puu- tai terästolppien varaan. Tämä mahdollistaa sen, että ratoja voidaan rakentaa myös puuttomille alueille, tai alueille jossa puusto ei välttämättä ole laadultaan tarpeeksi tukevia. (Rogers ym. 2003, 4-6.)

Ensimmäiset korkeaharjoiteradat suunniteltiin ja rakennettiin kehittämään osallistujan fyysisiä ominaisuuksia kuten tasapainoa, ketteryyttä ja koordinaatiota. Kun taas nyky päivän radat on suunniteltu kehittämään ongelmanratkaisutaitoja ja haastamaan ryhmän tai yksilön ylittämään omia rajojaan. (Rogers ym. 2003, 4-6; Koululiikuntaliitto 2009, 5.)

4.2 Seikkailuratojen yleisyys Suomessa

Suomeen on rakennettu ympäri maata jo kymmeniä erilaisia seikkailuratoja. Tunnetuimpia näistä ovat Turussa ja Lappeenrannassa sijaitsevat Flowpark – seikkailuhuvipuistot. Turun Flowparkissa on 15 erilaista rataa ja lähes 100 erilaista tehtävää kun, taas Lappeenrannassa ratoja on viisi. (Flowpark 2014a; Flowpark 2014b.) Atrenaliinin seikkailupuistot sijaitsevat Kouvolassa Tykkimäen huvipuiston yhteydessä ja Lappeenrannassa. Atrenaliinin seikkailupuistot ovat kooltaan pienempiä kuin Turun Flowpark. Tykkimäellä ratoja on neljä ja Lappeenrannassa viisi. (Atrenaliinin seikkailupuistot 2014a; Atrenaliinin seikkailupuistot 2014b.) Levin seikkailurata sijaitsee Levin Activity Parkissa. Levin seikkailuradalla ratoja on myös viisi. (Levin seikkailurata 2014.) Suomen seikkailuratojen rakentamisessa ja toiminnassa noudatetaan Suomen Standardoimisliiton standardia SFS 15567-1 ja 15567-2, jotka määrittelevät turvallisuusnormit seikkailuratojen rakenteelle ja turvallisuusvaatimuksille sekä käyttövaatimukset. (Suomen standardoimisliitto SFS 2008a, 4).

Seikkailuratojen määrä Suomessa on varsin pieni, kun vertaa muihin Euroopan maihin. Iso-Britanniassa, Saksassa ja Ranskassa on seikkailuratoja yhteensä lähemmäksi 200. Pienemmissä maissa, kuten Latviassa ja Liettuassa seikkailuratoja on viidestä kymmeneen rataan molemmissa maissa. (Valkama 2012, 25.)

Suomessa seikkailuradalla työskentelystä kiinnostuneille ohjaajille järjestetään Suomen Kiipeilyliiton toimesta KTO 3 Rata-ohjaajakoulutusta. Koulutuksessa keskitytään käymään läpi turvalliset toimintatavat ja toimintaympäristö korkeaharjoiteradoilla sekä yleisesti ratojen rakenteista, asioita joiden hallinta olennaisesti vähentää onnettomuusriske-

jä. Koulutuksen käyneet oppivat ennen kaikkea ennakoimaan ja näin ennaltaehkäisemään tyypillisimpiä ongelmia ja vaaratilanteita. KTO 3 -pätevyys on voimassa 5 vuotta, jonka jälkeen pitää tehdä päivitys. (Suomen Kiipeilyliitto 2013.)

4.3 Seikkailuradan käyttö

Matalaharjoiteradat ovat usein suunniteltu kehittämään ongelmanratkaisutaitoja ja ryhmätyöskentelyä. Matalaharjoiteradalla toiminta voi vaihdella maantasolta jopa muutamman metrin korkeudelle. Ryhmätehtävät usein vaativat osallistujilta kykyä työskennellä yhdessä. Ryhmän hyvä yhteistyö mahdollistaa yhteisen päämäärän saavuttamisen ja ennaltaehkäisee turvallisuusriskejä. Matalaharjoiteratojen rakennusmateriaalina käytetään usein puuta ja teräsvaijeria ja ne rakennetaan puihin tai tolppien varaan. (Rogers ym. 2003, 19)

Matalaharjoiteradalla ei ole erikseen varmistusjärjestelmiä, mutta ryhmätehtävissä muut ryhmäläiset usein ”spottaavat”, eli liikkuvat maantasolla kiipeilijän lähellä ja varmistavat turvallisen laskeutumisen maahan, jos putoaminen tapahtuu. Kaksi tärkeintä sääntöä spottaessa ovat, että spottaajat pitävät silmällä kiipeilijää koko suorituksen ajan ja ennakoi mahdollista putoamista pitämällä käsiä ojennettuna kiipeilijää kohti, sormet yhdessä. On harvoin mahdollista saada kiipeilijää ilmasta kiinni, mutta tärkeintä on suojata kiipeilijän päätä, niskaa ja selkärankaa mahdollisilta kolhuilta. Spottaajia voi olla samanaikaisesti useampi saman kiipeilijän turvana. (Rudesill 2003, 8)

Korkeaharjoiterata koostuu erilaisista tehtävistä, jotka haastavat osallistujaa niin fyysisesti kuin henkisesti. Korkeaharjoiteradat voidaan rakentaa puu- tai terästolppien varaan tai vaihtoehtoisesti suoraan puihin. Korkeaharjoiteradat vaihtelevat yhdestä erillisestä tehtävästä laajoihin korkeaharjoiterata komplekseihin. Korkeaharjoiteradoilla liikutaan yleensä 4-8 metrin korkeudella ja osallistuja on aina varmistettuna. Korkeaharjoiteradat ovat pääsääntöisesti suunniteltu joko toimimaan staattisella tai dynaamiselle varmistuksella. (Rogers ym. 2003, 20; Peter, L. 2004, 220-221.)

4.3.1 Yksilön ja ryhmän kehittäminen

Monet elämys- ja seikkailuliikuntalajit muotoutuivat ajan myötä liikuntalajeiksi, mutta seikkailuradoista kehittyi työkalu kehittää itseään ja ryhmässä työskentelyä. Seikkailuradat ovat osoittautuneet yhdeksi kaikkein tehokkaimmaksi tavaksi hyödyntää kokemuksellista oppimista. Seikkailuradat tarjoavat yksilöille ja ryhmille mahdollisuuden osallistua toimintaan joka pitää sisällään henkistä, fyysistä ja tunneperäistä riskin ottamista. Turvallisuus, yhteistyön tekeminen ja henkilökohtaiset saavutukset ovat tärkeässä roolissa seikkailuradalla toimimisessa. Ryhmätyöskentely seikkailuradalla tarjoaa mahdollisuuden kehittää kommunikaatiotaitoja ja kykyä ongelmanratkaisuun ryhmässä. (Rogers ym. 2003, 3-5.)

Osallistuminen seikkailuradalla usein luo onnistumisen tunteita, itsevarmuutta, riemua ja tunnustusta että mahdottomilta vaikuttavat tehtävätkin ovat mahdollisia. Asiakkaan käsitellessä onnistumisia, epäonnistumisia, sisäisiä tuntemuksia ja minäkuvaansa voi todellinen itsetunto alkaa kehittymään. (Rudesill 2013, 3.)

Seikkailuradalla toimimisessa kuten kaikessa seikkailu- ja elämystoiminnassa voidaan asettaa erilaisia haasteita ja tavoitteita erilaisille ihmisille. Seikkailuradalla toimiminen voi olla jollekin puhtaasti vapaa-aika ja virkistystoimintaa, kun taas toiselle se voi olla kasvatuksellinen prosessi. Erityyppisissä haasteissa ja tehtävissä ihmiset kokevat elämykset ja niiden myötä ilmaantuvat prosessit hyvin eri tavoin. (Räty 2001, 18-19.)

Seikkailuradalla toimiminen on fyysisesti että henkisesti vaativaa toimintaa, joissa ollaan tekemisissä vaaran ja pelon kanssa. Tilanteet synnyttävät usein pelkoa ja jännitystä, mutta samalla herättävät osallistujassa tahtoa ja rohkeutta. Seikkailuradan tehtävät usein tuottavat iloa ja itsensä ylittämistä, mutta samalla ne antavat osallistujalle aineksia arvioida itseään ja antaa palautetta muille ryhmän jäsenille. Seikkailuradalla toimiminen saattaa olla monille paljon enemmän kuin pelkkien temppujen tekemistä. (Virtanen 2011, 57-58.)

Seikkailuradat sopivat hyvin terapeuttiseksi toiminnaksi kuntoutuksessa. Tällöin päämääränä usein on parantaa yksilön toimintakykyä. Virtanen (2011, 57-58) toteaa, että

seikkailukasvatuksen välineistöön kuuluu myös isoja ja pelottavia suorituksia, jotka antavat isoja kokemuksia ja tunteita sekä ennen kaikkea merkittäviä onnistumisen kokemuksia. Kuntoutuksellisessa seikkailussa tavoitteena on enemminkin sisäinen voimaantumisen kuin ulkoinen näyttävyys. Kehityksen edellytyksenä kuntoutuksellisessa seikkailutoiminnassa on, että osallistuja asennoituu vastaanottavasti etsimään ja keräämään paremman elämän rakennusaineita.

Seikkailuratoja alettiin 1980-luvun puolivälin jälkeen käyttämään myös yritysten kehitystoiminnassa. Ymmärrettiin, että esimerkiksi seikkailuradat kehittävät yritysten johtajia ratkomaan keskeisiä organisaation ongelmia, luomaan parempia työyhteisöjä ja toimimaan paremmin osana ryhmää. Sen jälkeen on luotu seikkailuradoille erilaisia ammatillisen kehityksen teemoja kuten: tiiminrakennus-, kommunikaatio-, ongelmanratkaisuja päätöksentekotaitoja kehittäviä toimintoja. (Rogers ym. 2003, 6.)

Seikkailuradalla ryhmätyöskentely voi parhaimmillaan olla hyvin kehittävää. Nopeus tai erilliset yksilösuoritukset eivät ole tavoitteena. Onnistumista ei niinkään määritellä miten hyvin yksilöt tai ryhmä itsessään tehtävästä suoriutuu, vaan enemmänkin siten missä määrin ryhmä on valmis yhdessä kokeilemaan jotain uutta ja työskentelemään yhdessä tehtävän suorittamiseksi. Kun ryhmän jäsenet viestivät keskenään positiivisessa ja rakentavassa hengessä tai tarjoavat moraalista tukea toisilleen kun ryhmänjäsenet suoriutuvat tehtävistään, saavutetaan yksilöllistä kasvua ja kehitystä ryhmähengessä. On tärkeää kuitenkin muistaa, että kaikkien osallistujien tulisi osallistua seikkailuradan tehtäviin omasta halustaan. (Rudesill 2013, 8.)

Huolellisesti toteutettu spottaaminen on yksi hyödyllisimmistä ryhmähengen kasvattajista seikkailuradoilla. Jokainen osallistuja vuorollaan tuntee vastuuta toisen osallistujan hyvinvoinnista. Näin tehtyään, syntyy luottamusta ryhmän sisällä ja ryhmänjäsenet kartuttavat itsevarmuutta tässä toisiaan tukevassa ilmapiirissä. (Rogers ym. 2003, 72.)

Erityisesti kun seikkailuratoja käytetään muuhun tarkoitukseen kuin vapaa-aika ja virkistystoimintaan on tärkeää käsitellä tilanteita ja tunteita seikkailuradan jälkeen. Tehtävien ja tunteiden purkaminen ja reflektointi antaa mahdollisuuden käydä läpi omia ja muiden kokemuksia ja antaa mahdollisuuden oppia vielä enemmän kokemuk-

sesta. Ohjaajalla on tärkeä rooli johdattaa keskustelua. Purkutilanne tulisi järjestää siten, että ympärillä olisi mahdollisimman vähän häiriötekijöitä ja osallistujilla olisi mukava olla paikoillaan. Osallistujien istuminen ympyrässä samassa tasossa on luonnollinen vaihtoehto, koska silloin kaikki näkevät toisensa ja kukaan ei ole tärkeäarvoisempi kuin toiset. (Rogers ym. 2003, 20.)

Erityisesti ryhmätehtävien jälkeen ohjaajalla on tärkeä rooli johdattaa keskustelua ja luoda pelisääntöjä keskustelun ajaksi. Kaikilla on oikeus ilmaista tunteita ja kokemuksiaan. Kaikilla on myös oikeus olla ilmaisematta niitä. Johdattelevia kysymyksiä, joita ohjaajan voisi esimerkiksi kysyä on ”miten hyvin kommunikointi tapahtui?”, ”miten hyvin kuuntelit muita?” tai ”mitä teit tänään, josta olet erityisen ylpeä?”. On tärkeää muistaa, että kaikki kysymykset ja puheenaiheet eivät sovi kaikille ryhmille ja on erityisen tärkeää, että ohjaaja osaa ohjata keskustelua tilannekohtaisesti. (Rudesill 2013, 17-19.)

4.3.2 Kasvatuksellinen käyttö

Outward Boundin perustajan Kurt Hahnin mukaan elämys- ja seikkailupedagogiikan ja ohjaamisen tavan tulisi horjuttaa itseensä tyytyväisiä ja vahvistaa heikkoja. Ajatuksen taustalla uskotaan olleen ajatus siitä, että omasta mielestään itsevarmat, vahvat ja menestyvät tarvitsevat myös kyseenalaistamista huomatakseen omia kasvun ja kehityksen paikkojaan. Saman ajatuksen mukaan heikoimmat tarvitsevat onnistumisen kokemuksia ja rohkaisua rakentaakseen sitä kautta positiivisempaa minäkuvaa, itsevarmuutta ja pysyvyyttä. (Räty 2011, 23.)

Seikkailuradat luokitellaan usein elämys- ja seikkailuliikunnaksi esimerkiksi melonnan ja kalliokiipeilyn ohella. Seikkailuliikuntana pidetään aktiviteetteja, jotka haastavat kokonaisen ryhmän tai yksilön ylittämään rajoja. Seikkailuradoilla turvallisuus on todella suuressa roolissa, sillä elämyspedagogiikka ei voida tehdä ellei se ole turvallista. Seikkailuradoilla turvallisuudesta vastaa radalla työskentelevä ammattitaitoinen ohjaaja. Koululiikuntaliitto (2009, 5) toteaa julkaisussaan, että elämys- ja seikkailuliikunnan todelliset tarkoitusperät ovat paljon syvemmillä kuin hauskanpidossa ja oikein ohjattuna se on

kuin tehty auttamaan esimerkiksi kouluja valmistamaan lapsia tulevaa elämää varten. (Koululiikuntaliitto 2009, 5-6; Virtanen 2011, 58.)

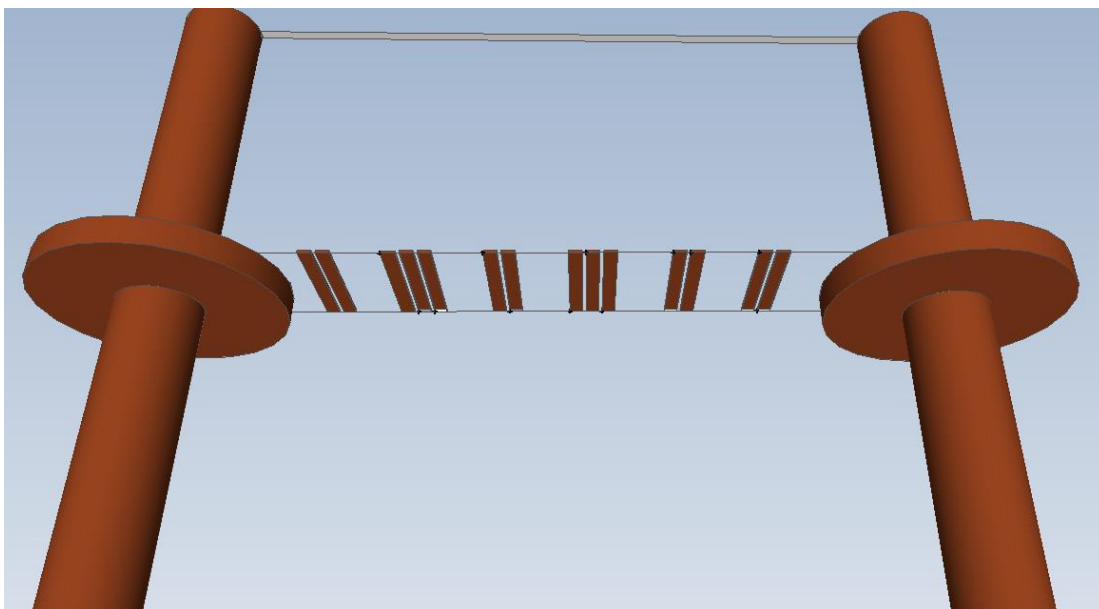
Suomessa suoritetuissa tutkimusprojekteissa on seikkailukasvatuksella todettu olevan positiivisia vaikutuksia esimerkiksi yleisesti oppilaiden opettaja- ja koulumyönteisyydessä. Erilaisissa projekteissa mukana olleiden nuorten itseluottamus kohosi onnistumiskokemusten avulla. Kestoltaan kyseiset elämiskasvatusprojektit ovat olleet 1-4 vuotisia ja niissä on ollut mukana ala-aste ikäisiä oppilaita. Suurimmassa osassa näistä projekteista opettajat, oppilaat sekä vanhemmat olivat halukkaita jatkamaan elämys- ja seikkailukehyksistä opetussuunnitelmaa. (Koululiikuntaliitto 2009, 5-6.)

Elämyspedagogiikassa hyvänä työvälineenä voidaan käyttää seikkailuratoja. Ryhmäaktiviteetit seikkailuradoilla tekevät ryhmästä entistä tehokkaamman. Erityisesti lapsilla ryhmätyöskentely on hyvä tapa saada heidät suhtautumaan positiivisesti toisiinsa. Tehokkaalla ryhmällä on yhteiset tavoitteet tai päämäärä. Ryhmässä työskentelyn myötä ryhmän jäsenet löytävät paikkansa ja ihmissuhteet jäsentyvät. (Koululiikuntaliitto 2009, 6.)

4.4 Seikkailuradan elementtejä

Korkeaharjoiteradat ovat pääasiallisesti suunniteltu yksilöitä haastavaksi kokonaisuudeksi. On kuitenkin yleistä, että osallistujat etenevät radalla pareittain tai tilanteen vaatiessa kolmikoissa. Tämä mahdollistaa sen, että voidaan tarjota tukea ja ylläpitää kommunikointia parin kanssa radan alusta loppuun. (Rogers ym. 2003, 287.)

4.4.1 Saarihyppely

Kuvio 3. Saarihyppely

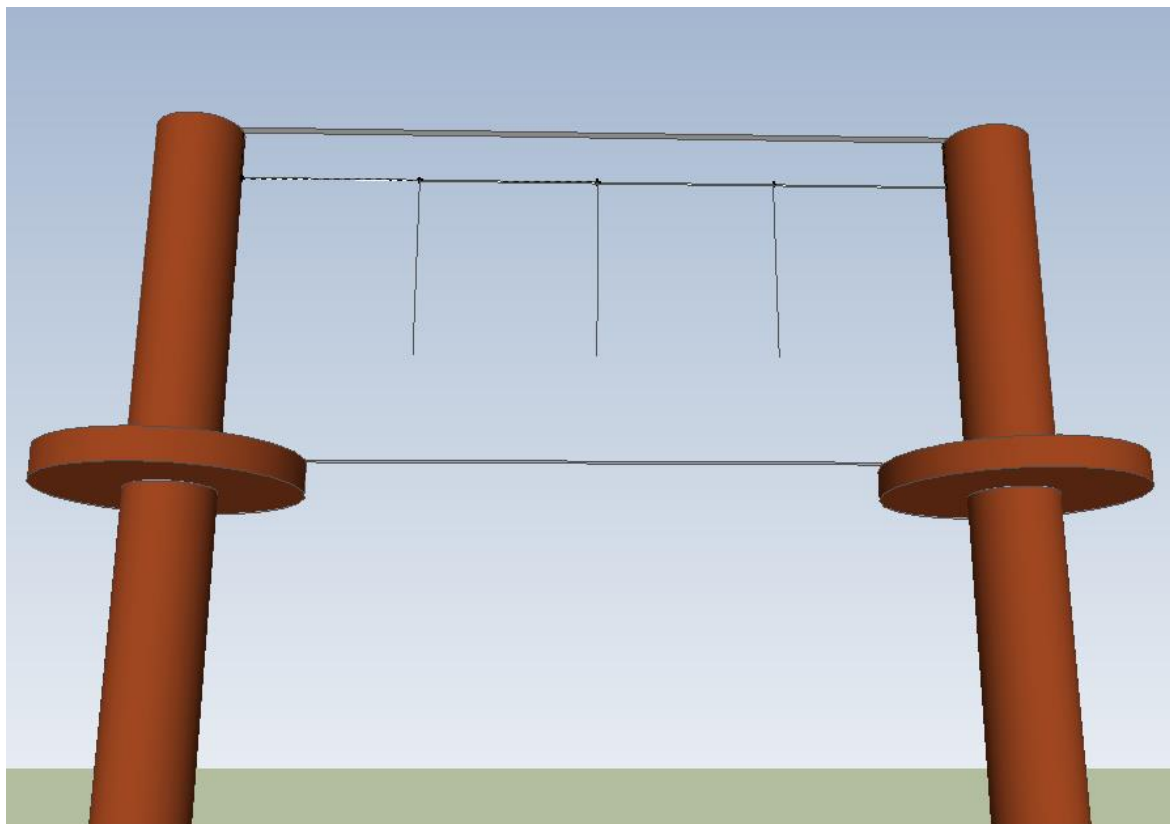
Saari hyppely -elementti on reitti joka usein vaikeutuu loppua kohden. Elementissä on vedetty kahden puun välille kaksi rinnakkaista vaijeria, joihin on kiinnitetty vaakatasossa olevia puulautoja (kuvio 3). Puulaudat toimivat saarekkeina, joiden välillä osallistujan tulee hyppiä. Osallistujan kulkiessa elementtiä eteenpäin saarekkeiden välinen etäisyys kasvaa jatkuvasti. Kolmas vaijeri kulkee osallistujan yläpuolella. Tämän vaijerin tarkoituksena on toimia vaijerina joihin varmistus kiinnitetään. Osallistujan ei tulisi koskea elementin aikana yläpuolella olevaan vaijeriin. Osallistujia tulee muistuttaa ettei kulje radalla liian nopeasti ehkäistäkseen tapaturmia liiallisesta vauhdista. (Rogers ym. 2003, 307.)

4.4.2 Vaijeriliuku

Vaijeriliuku -elementissä osallistujan varmistus kytketään hänen yläpuolella olevaan vaijeriin. Osallistuja usein menee erilliselle korokkeelle, josta hän hyppää liukumaan vaijerin varaan. Vaijeri on usein noin 75-120 metriä pitkä, mutta käytettävästä tilasta riippuen paljon pidempikin. Vaijeriliuku on ryhmäkäytössä varsin hidas elementti, mutta sitä voidaan nopeuttaa esimerkiksi siten, että seuraava liukuja pukee valjaat valmiiksi päälle kun edellinen suorittaa liukua. Vaijeriliuku on usein seikkailuradan viimeinen

elementti ja näin ollen ohjaajan on hyvä korostaa nauttimaan seikkailusta. (Rogers ym. 2003, 298-299.)

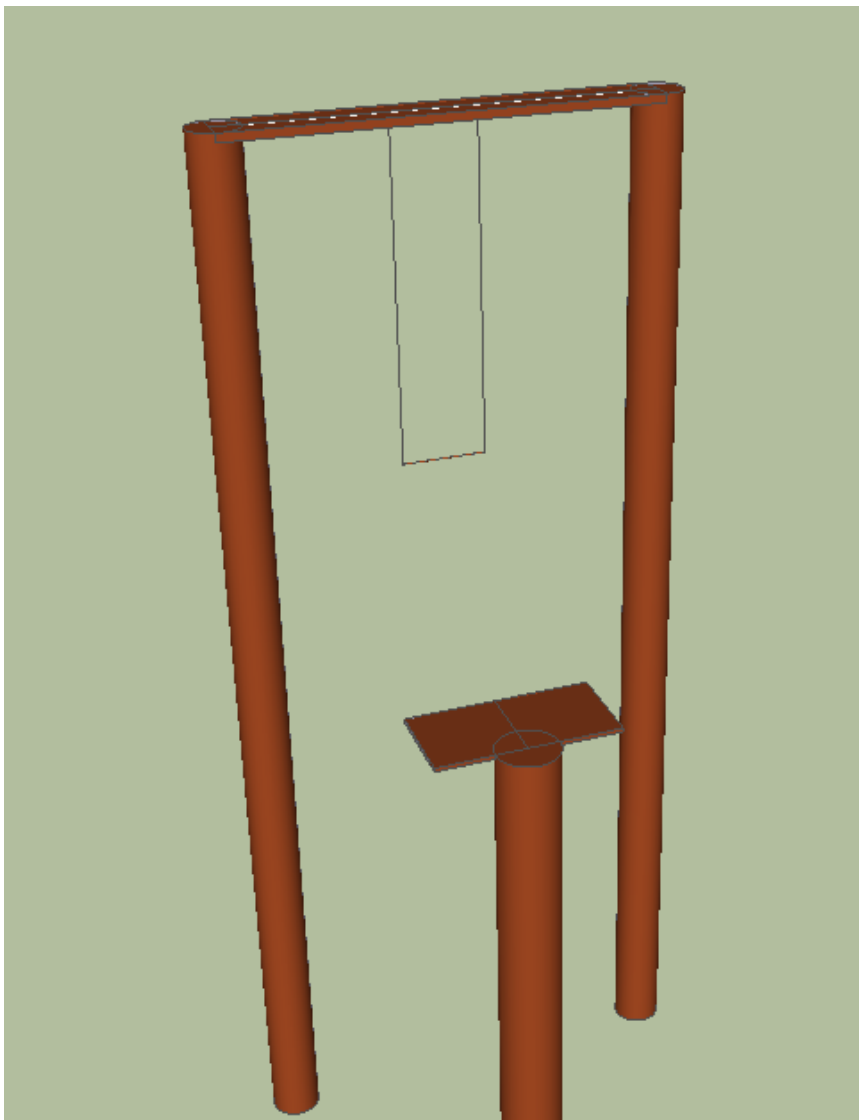
4.4.3 Multi-Liaani

Kuvio 4. Multi-Liaani

Multi-Liaani -elementin ideana on tasapainoilla vaijeria pitkin käyttäen apuna jalkavaijerin yläpuolella roikkuvia liaaneja (kuvio 4). Jalkojen alla oleva vaijeri tulisi olla jännitettyä niin tiukalle, kuin rakenteet sallivat ehkäistäkseen vaijerin heilumista. Liaanit ovat kiinnitettyinä toiseen vaakatasossa kulkevaan vaijeriin osallistujan yläpuolella. Liaanit tulevat olla riittävän kaukana toisistaan, jotta osallistuja ei voi pitää useammasta samanaikaisesti kiinni. Liaaneja voi olla useampaa eri väreä ja materiaalia, jolloin osallistuja voi itse valita elementin vaikeusasteen. (Rogers ym. 2003, 293-294.)

4.4.4 Trapetsi

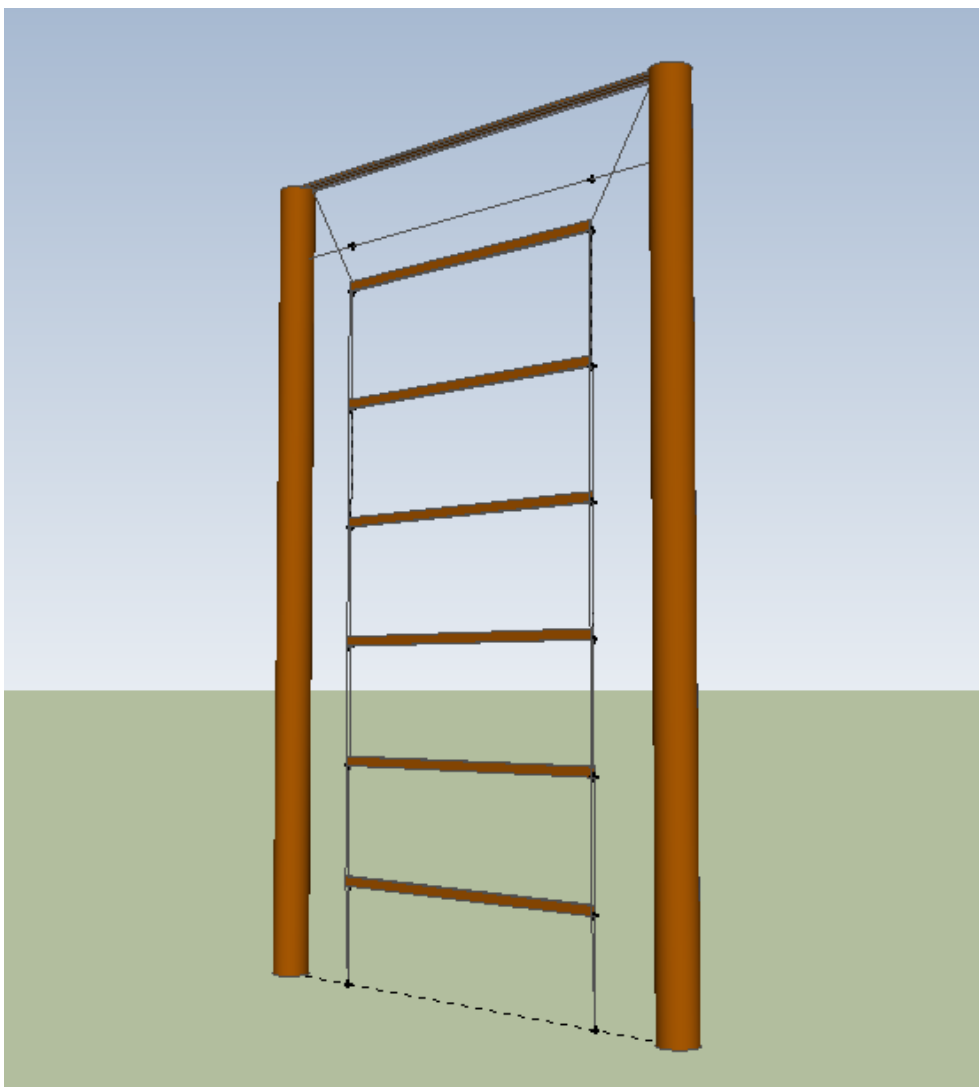
Kuvio 5. Trapetsi

Elementin tarkoituksena on hypätä pystyssä olevan pylvään tai puuhun rakennetun tason päältä roikkumaan trapetsiin. Usein kiipeäminen tolpan nokkaan tai puuhun tapahtuu rakenteisiin tehtyjen tikkaiden avulla. Kyseinen elementti on ryhmäkäytössä hidas toteuttaa. Ryhmästä riippuen ohjaaja voi varautua ohjaamaan 6-8 osallistujaan jokaista 45 minuuttia kohden. Trapetsia usein käytetään korkeaharjoiteradan viimeisenä elementtinä (kuvio 5). (Rogers ym. 2003, 288-289.)

Suunniteltaessa elementtiä on otettava huomioon, että trapetsi laitetaan roikkumaan sopivalle korkeudelle. Kun osallistuja hyppää trapetsia kohti, hänen tulisi kurkottaa trapetsiin aina ylöspäin. Trapetsin sijasta voidaan myös käyttää esimerkiksi kelloa tai

palloa, johon osallistuja yrittää kädellä osua hypyn aikana jäämättä siihen kuitenkaan roikkumaan. Näillä toimenpiteillä ehkäistään paljon olkapäihin kohdistuvia vammoja. Ohjaajan tulee myös huomioida osallistujien ruumiinrakenteen vaihtelu ja käyttää tilanteen vaatiessa myös hartia- tai kokovaljaita. (Rogers ym. 2003, 289.)

4.4.5 Jakobin tikkaat

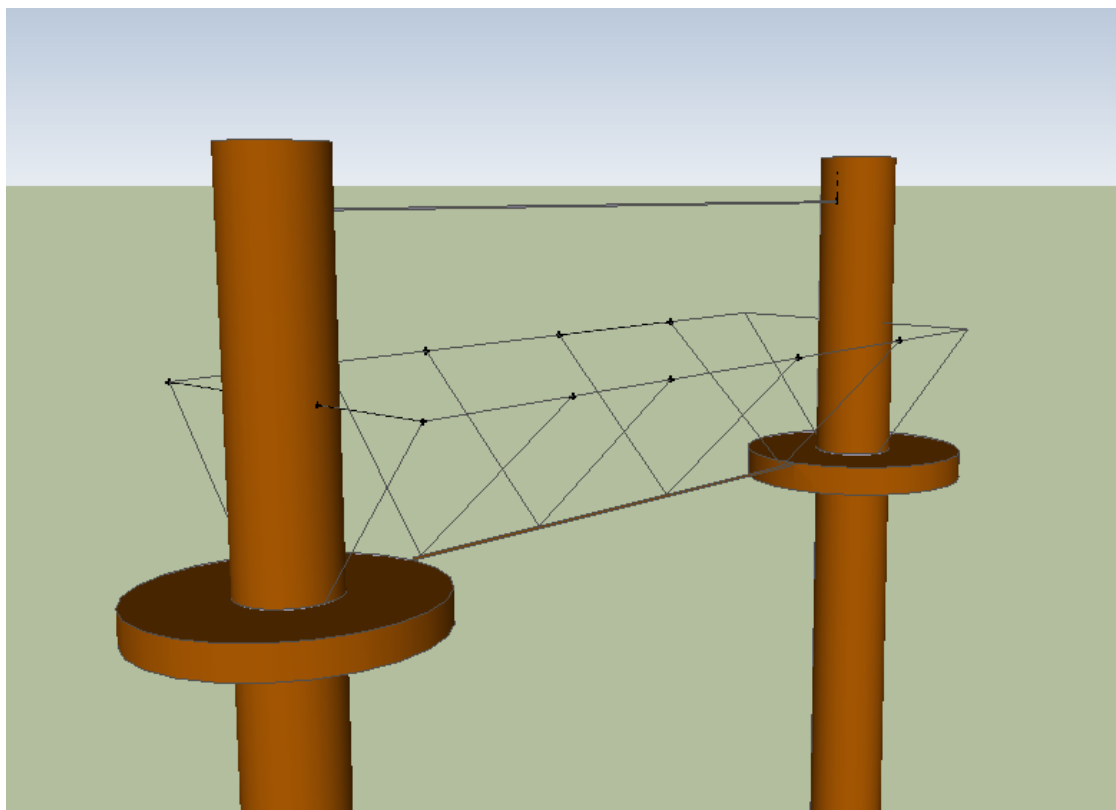

Kuvio 6. Jakobin tikkaat

Elementin tehtävänä on yksin tai pareittain kiivetä ylös tikapuita joiden etäisyyttä toisistaan voidaan muuttaa tai vaihtoehtoisesti etäisyys yleensä kasvaa korkeammalle mentäessä (kuvio 6). Jakobin tikkaissa on yleensä 5-6 poikittaista painekyllästettyä puuta. Alimpien tikkaiden etäisyys toisistaan on yleensä noin 130-140 senttimetriä ja etäisyydet

kasvavat ylöspäin mentäessä noin 7-10cm jokaista tikasta kohden. Sivuilla olevia tukivaijereita tai varmistusköyttä osallistuja ei saa käyttää apunaan. (Rogers ym. 2003, 303.)

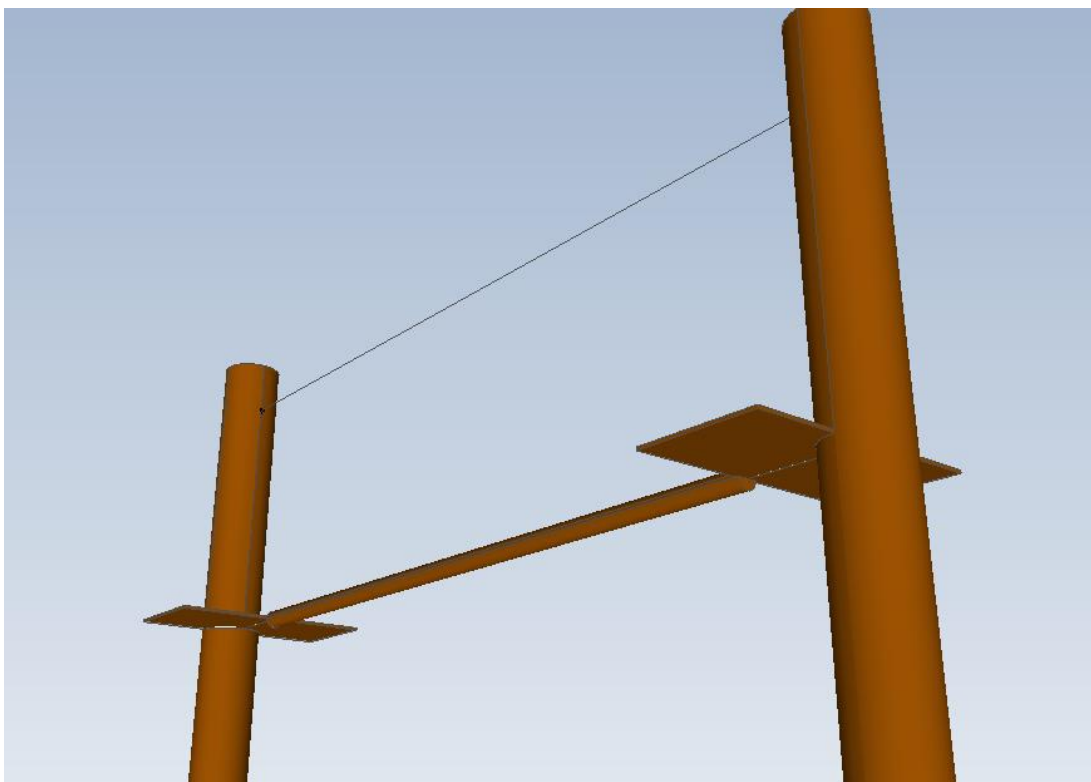
4.4.6 Burman silta

Kuvio 7. Burman silta

Elementissä kulkee kahden puun tai tolpan välillä jalkavaijerin lisäksi kaksi käsille tarkoitettua vaijeria ja varmistusvaijeri (kuvio 7). Käsivaijereiden korkeus suhteessa jalkavaijeriin tulisi miettiä seikkailuradan käyttäjien keskiverto pituuden mukaan. Tavallisesti jalka- ja käsivaijerin etäisyys toisistaan on 80-120 senttimetriä. Elementti voidaan rakentaa siten, että jalka vaijerin ja käsivaijereiden välillä kulkee poikittaisia tukivaijereita. Nämä vaijerit eivät kuitenkaan ole välttämättömiä ja joissain tapauksissa jopa vaikeuttavat varmistamista. Burman silta on varsin yksinkertainen ja helpohko elementti suorittaa. (Rogers ym. 2003, 296-297.)

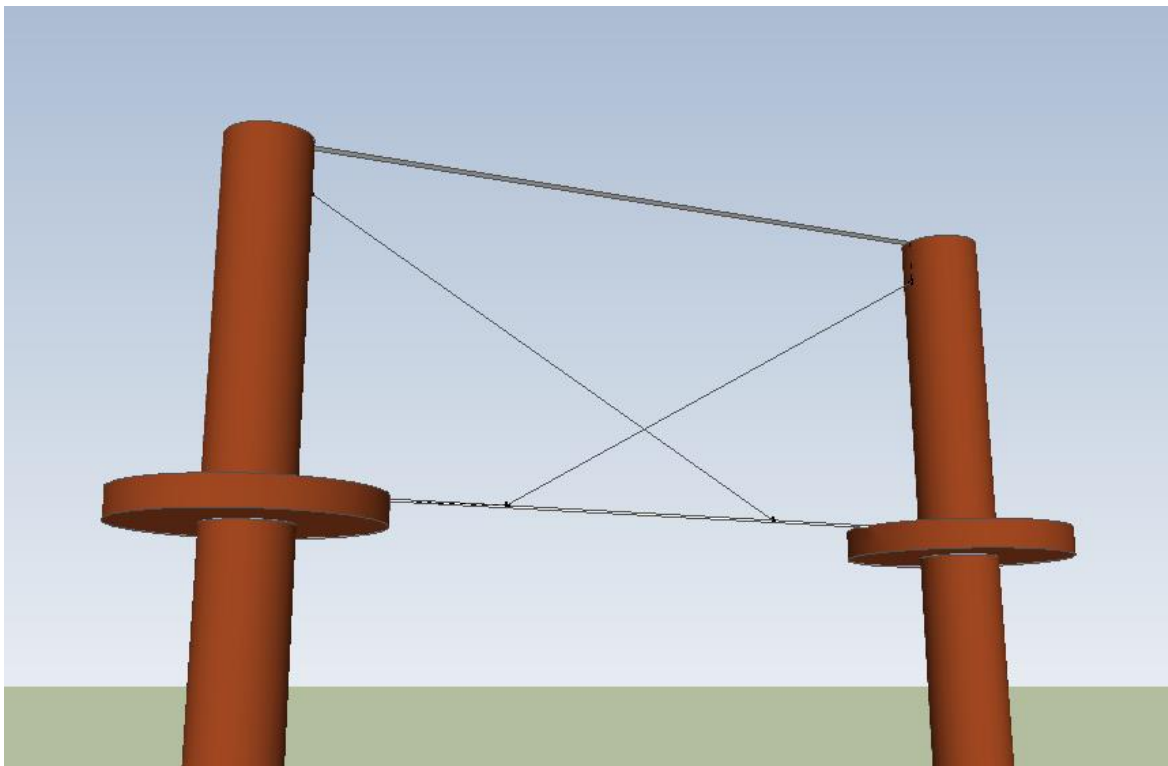
4.4.7 Cat Walk

Kuvio 8. Cat Walk

Cat Walk elementissä kahden puun tai tolpan välillä kulkee vaakatasossa tukki tai tolppa (kuvio 8). Osallistujan tehtävänä on tasapainoilla tukkia pitkin toiselle puolelle. Elementtiä voidaan vaikeuttaa esimerkiksi kulkemalla takaperin, hyppien, juosten tai laskeutumisella itsensä roikkumaan tukin keskiosaan ja noustava sieltä uudelleen päälle. Elementtiä voidaan helpottaa esimerkiksi sallimalla istuen tukin yli kulkemisen. Jos elementissä käytetään tukkia, siitä tulee kuoria kaikki kaarna pois. Varmistusvaijeri kulkee suoraan tukin yläpuolella. (Rogers ym. 2003, 291-292.)

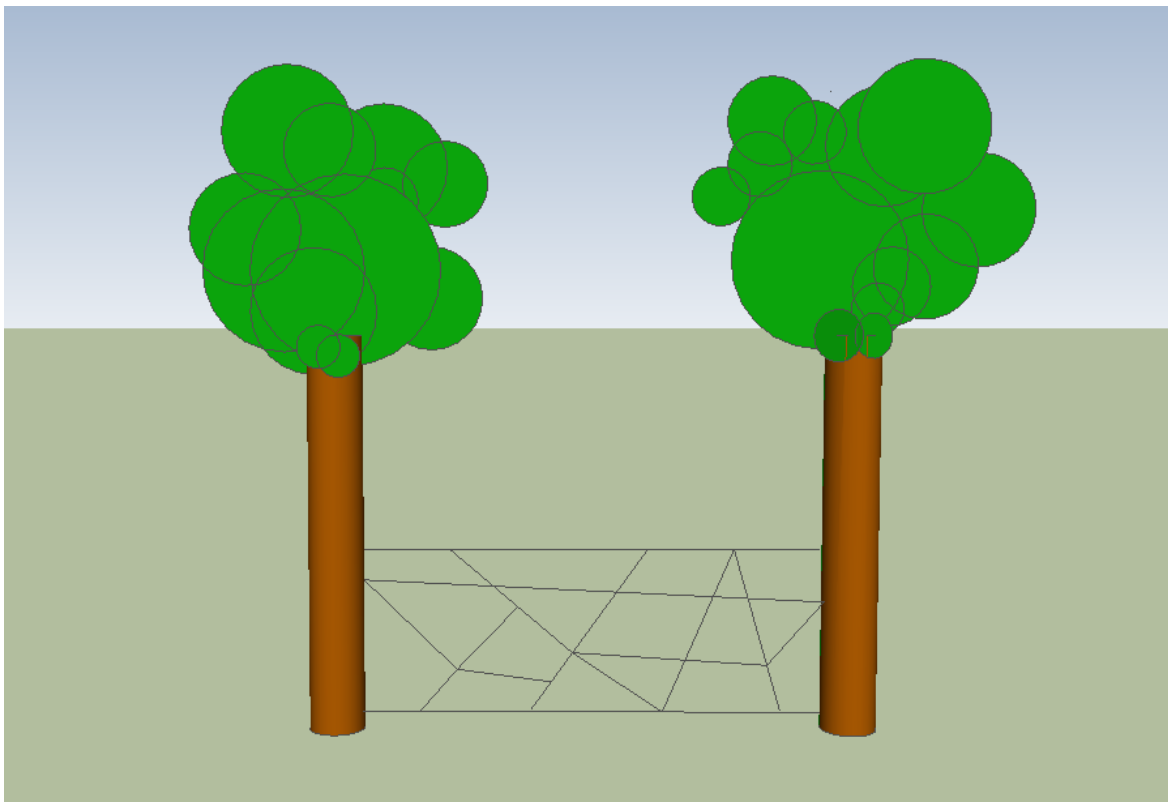
4.4.8 Merirosvon ylitys

Kuvio 9. Merirosvon ylitys

Kahden puun tai tolpan välillä kulkee varmistus- ja jalkavaijerin lisäksi kaksi elementin keskikohdalla risteävää lyhyempää vaijeria (kuvio 9). Osallistujan tarkoituksena on tasapainoilla vaijeria pitkin käyttämällä apunaan risteäviä vaijereita. Tämä elementti on usein todella haastava riippuen siitä kuinka risteävät vaijerit on aseteltu. Varmistusvaijeri kulkee vaakatasossa suoraan jalkavaijerin yläpuolella. (Rogers ym. 2003, 294-295.)

4.4.9 Hämähäkinverkko

Kuvio 10. Hämähäkinverkko

Hämähäkinverkko on helposti kahden puun tai tolpan väliin rakennettavissa oleva elementti (kuvio 10). Tehtävänä on saada koko ryhmä kuljetettua verkon läpi siten, että jokainen ryhmän jäsen käyttää verkon eri reikää. Jos joku koskettaa verkkoa tehtävän aikana, joutuu verkkoa koskenut henkilö kulkemaan reiästä uudelleen. Ryhmäkoko tulee olla hallittavissa ja tarpeen vaatiessa ottaa kaksi erillistä verkkoa käyttöön. Ohjaajan tulee pitää huolta osallistujien turvallisuudesta esimerkiksi vahtimalla, että on riittävästi ryhmän jäseniä ottamassa seuraavaa ryhmäläistä verkon toisella puolella vastaan. Tämän tehtävän haasteiksi muodostuu ryhmän sisäinen luottamus, kommunikointi ja kehohallinta. Ohjaajan tulee varmistaa, että kaikki ryhmän jäsenet kohtelevat ja koskettavat toisiaan tehtävän aikana asianmukaisella tavalla. (Rogers ym. 2003, 317-318.)

5 Seikkailuradan turvallisuus

5.1 Turvajärjestelmät

Turvajärjestelmän tehtävänä on pysäyttää tai vaimentaa käyttäjän putoaminen radan tehtäviltä tai tasanteilta sekä tikapuilta noustessa lavalle. Turvajärjestelmän voi koostaa joko yhdestä tai useammasta elementistä. Putoamisen estäviä laitteita voi olla esim. kai-teet, varmistuslinja, laskeutumismatto, verkko tai sisään vetäytyvä pelastusköysi. (Suomen standardoimisliitto SFS 2008a, 38.)

5.1.1 Self belay

Self belay –järjestelmä on yleisin turvajärjestelmä kaupallisilla seikkailuradoilla. Turvajärjestelmä toteutetaan Via-ferrata –periaatteella, eli kahdella sulkurenkaalla, jotka yhdistetään käyttäjän valjaisiin lehmänhännällä. Käyttäjä on vastuussa järjestelmän turvalisesta käytöstä. Sulkurengas on aukaistava jokaisella tasanteella siirryttäessä uuteen tehtävään, jolloin myös varmistusjärjestelmä on siirrettävä uuteen varmistuslinjaan. Tämä kasvattaa järjestelmän tapaturmariskiä ja maailmalla tapahtuu vuosittain tapahtuu tapaturmia, joissa käyttäjä irrottaa vahingossa molemmat sulkurenkaat varmistuslinjasta ja putoaa. Turvajärjestelmän suosio perustuu sen halpaan perustamiskustannukseen. Ohjaajan tulee antaa riittävä opastus järjestelmän käytöstä ja varmistaa, että käyttäjä hallitsee järjestelmän turvallisen käytön. (Skywalker adventure builders 2013a; Project Outdoor sro 2014.)

5.1.2 Permanent belay

Myös Smart belay –järjestelmänä tunnetun Permanent belay –järjestelmän mekanismi on toteutettu kahdella sulkurenkaalla, mutta niitä ei voi avata molempia samaan aikaan. Järjestelmään on tarjolla erilaisia mekanismeja, jotka estävät toisen sulkurenkaan avautumisen toisen ollessa auki. Sulkurengas on aukaistava jokaisella tasanteella siirryttäessä uuteen tehtävään, mutta putoamisen vaaraa ei ole. Näin vältetään suuri tapaturmariski, kun toinen sulkurenkaista on aina kiinni varmistuslinjassa. Osassa markkinoilla tarjolla olevissa sulkurenkaissa on köysirullat integroituna karabiiniin, joten erillisiä rullia ei tarvitse kuskata mukana vaijeriliukuihin. Permanent belay –järjestelmä on perustamis-

kustannuksiltaan Self belay –järjestelmä kalliimpi, mutta myös turvallisempi. Ohjaajan tulee antaa riittävä opastus järjestelmän käytöstä ja varmistaa, että käyttäjä hallitsee järjestelmän turvallisen käytön. Permanent belay –järjestelmät on valmistettu varta vasten seikkailupuistojen käyttöä varten. (Skywalker adventure builders 2013a; Project Outdoor sro 2014.)

5.1.3 Continuous belay

Continuous belay –järjestelmässä varmistusjärjestelmään pujotettu köysirulla seuraa käyttäjää varmistuslinjassa ilman, että sitä pitää irrottaa tasanteilla siirryttäessä tehtävästä toiseen. Järjestelmän siirtämisestä varmistuslinjalta toiselle ei tarvitse murehtia vaan radalla voi keskittyä täysin itsensä haastamiseen. Käyttäjällä ei ole missään vaiheessa radalla putoamisen vaaraa ja järjestelmä onkin ehdottomasti turvallisim varmistusjärjestelmä. Perustamiskustannuksiltaan järjestelmä on kallis, koska varmistuslinja pitää rakentaa kiertämään puut ja tolpat. Käyttäjää ei tarvitse juurikaan opastaa järjestelmän käyttöön. Ainoa käyttöä haittaava tekijä järjestelmässä on se, ettei nopeimmin etenevät käyttäjät voi ohittaa hitaampia käyttäjiä missään vaiheessa radalla kuljettaessa. Ohittamisen mahdollistaminen vaatisi kaksi rinnakkaista varmistuslinjaa. (Saferoller; Project Outdoor sro.)

5.2 Seikkailuradan käyttövaatimukset

Standardi SFS-EN 15567-2 määrittelee seikkailuradan käyttövaatimukset. Tämä standardi on vahvistettu suomalaiseksi kansalliseksi standardiksi Eurooppalaisesta EN 15567-2:2007 standardista. (Suomen standardoimisliitto SFS 2008b, 4.)

Jotta käyttäjien turvallisuus varmistuisi tulee valvojan tehdä riskinarviointia, jonka perusteella toteutetaan kohtuulliset toimenpiteet riskin poistamiseksi. Kohtuullisilla toimenpiteillä tarkoitetaan sitä, että tiettyyn työhön/työpaikkaan/toimintoon liittyvät riskit on tasapainotettava vertaamalla niitä aikaan, kuluihin, vaivaan, etuihin ja toimenpiteiden fyysisen toteuttamisen vaikeuteen, jotta riskeiltä vältyttäisiin tai ne pienenisivät. Riskejä ei ole mahdollista poistaa kokonaan. (Suomen standardoimisliitto SFS 2008b, 6.)

Käyttäjille tulee antaa vähintään seuraavat turvallisuusohjeet (Suomen standardoimisliitto SFS 2008b, 12) ennen radalle siirtymistä:

- Opastus radan toimintaperiaatteista ja sen käyttöön liittyvistä riskeistä.
- Opastus turvallisuusvälineiden käytöstä.
- Opastus varmistusjärjestelmän käytöstä ohjaajan demonstroiman esimerkin kautta.
- Opastus ratojen ja tehtävien alkuun sijoitettujen merkintöjen tarkoituksesta.
- Opastus radalla kommunikoinnista ohjaajan kanssa.
- Opastus toimenpiteistä onnettomuuden sattumisen varalle.

Käyttäjien tulee ennen radalle siirtymistä suorittaa testirata, jonka aikana harjoitellaan varsinaisella radalla käytettäviä tekniikoita. Ohjaajan tulee testiradan suorittamisen perusteella päättää onko käyttäjä valmis siirtymään varsinaiselle radalle. Radalla tulee olla selkeät kulkureitit opasteineen, joilla taataan jalankulkijoiden turvallisuus esimerkiksi putoavilta esineiltä tai törmäämiseltä seikkailuradan käyttäjiin heidän suorittaessaan tehtäviä. (Suomen standardoimisliitto SFS 2008b, 12,14.)

Suomen standardoimisliiton (2008b, 10) mukaan valvontaa radalla jaotellaan kolmeen eri tasoon. Tason yksi valvonnassa ohjaaja pystyy avustamaan käyttäjää fyysisesti. Kun ohjaaja pystyy näkemään käyttäjän ja antamaan ohjeita sanallisesti toteutetaan tason kaksi valvontaa. Tason kolme valvonnassa ohjaaja ei näe käyttäjää, mutta pystyy antamaan ohjeita sanallisesti. Radan viiden ensimmäisen rataelementin aikana ohjaajien tulee valvoa suorittamista tason kaksi mukaisesti. Näiden ensimmäisten rataelementtien aikana ohjaajan tulee kiinnittää huomiota erityisesti käyttäjän turvajärjestelmän vaihtoon varmistuslinjalta toiselle. Tämän jälkeen valvonnan tulee toteutua tason kolme mukaisesti. Alle 6 -vuotiaita lapsia ohjaajan tulee valvoa koko ajan tason yksi mukaisesti ja 6-8 -vuotiaita lapsia ohjaajan tulee valvoa koko ajan tason kaksi mukaisesti. Jos radalla on jokin sellainen turvajärjestelmä, jota ei ohjeistuksessa tai testiradalla ollut, tulee se valvoa tason kaksi mukaisesti. (Suomen standardoimisliitto SFS 2008b, 10,14.)

Radalle on laadittava tarkistus- ja huolto-ohjeet, jotka sisältävät radalle tärkeät tarkistus-

ja huoltovälit. Aina ennen radan avaamista tulee toteuttaa silmämääräinen rutiinitarkastus, jonka aikana tarkastetaan alueen puhtaus, maapohjan esteettömyys ja rakenteiden kunto. Toiminnallinen tarkastus tulee toteuttaa noin 1-3 kuukauden välein. Määräaikaistarkastus toteutetaan tarkastuslaitoksen toimesta kerran vuodessa. Tällöin tulee erityisesti huomioida radan vaijereihin sekä puihin rakennettuihin elementteihin. Tarkastuksen aikana ilmenneet epäkohdat on poistettava. Tarkistuslaitos laatii määräaikaistarkastuksesta tarkistustodistuksen. (Suomen standardoimisliitto SFS 2008b, 16.)

5.3 Seikkailuradan rakenne- ja turvallisuusvaatimukset

Standardi SFS-EN 15567-1 määrittelee seikkailuradan rakenne- ja turvallisuusvaatimukset. Tämä standardi on vahvistettu suomalaiseksi kansalliseksi standardiksi Eurooppalaisesta EN 15567-1:2007 standardista. (Suomen standardoimisliitto SFS 2008a, 1.)

Seikkailuratojen käyttöön kuuluu aina luontaisia riskejä, joita ei voida koskaan poistaa kokonaan. Seikkailuradan valvojan ja muun henkilökunnan tulisi hallita ja minimoida riskejä asianmukaisella toiminnalla. Tähän riskien hallintaan kuuluu lukuisat turvalaitteet, joilla pyritään minimoimaan putoamisesta ja törmäyksestä aiheutuvia loukkaantumisia. Näiden laitteiden oikeaoppinen käyttö edellyttää huolellista opastusta radalla toimimiseen. Riskien minimoimiseen kuuluu myös, että rataa käyttää vain sellaiset henkilöt, jotka kykenevät suoriutumaan fyysisesti ja henkisesti valvojan määrittelemistä turvallisuusvaatimuksista. (Suomen standardoimisliitto SFS 2008a, 6.)

Seikkailuradan turvallisuuteen vaikuttaa alueen sijainti. Alueen tulee olla sellainen, että seikkailuradan käyttö on kohtuullisen turvallista. Pelastustoimet tulee pystyä suorittamaan päällekkäisiltä rataelementeiltä siten, ettei se häiritse tai vaaranna muiden elementtien käyttäjiä. Evakuoinnin tulee onnistua seikkailuradan kaikista kohdista. Seikkailuradan suunnittelussa tulee ottaa huomioon, että sen ympäröivä alue ei ole vaaraksi seikkailuradan rakenteille. Myös alueen paikalliset tekijät kuten kosteus, lumikuormat, valaistus, korroosio ja tulvat on huomioitava rataa suunniteltaessa. (Suomen standardoimisliitto SFS 2008a, 18).

Suunnittelussa on huomioitava kaikkien materiaalien soveltuvuus radan rakentamisen

tarkoitukseen sopivaksi. Materiaalien valinnassa tulee huomioida, että ne täyttävät eurooppalaisen standardin vaatimukset. Puuosien valinnassa tulee huomioida niiden säänkestävyys ja sadeveden valuvuuden mahdollistaminen pois. Puuosien koskettaessa maata tulee huomioida puunsuoja-aineet ja rakennustekniset asiat. Metalliosissa on huomioitava sään- ja ilmastonkesto. Vaijereiden tulee olla varmistuslinjoissa galvanoituja tai ruostumatonta terästä. Vaijereiden liitokset toteutettava standardien EN 13411-5 mukaisesti. Puiden ympärille tehtyjen liitosten kohdalla on huomioitava saumakulman aste, jonka suositeltava kulma on $\leq 60^\circ$. (Suomen standardoimisliitto SFS 2008a, 20.)

Suomen standardoimisliitto (2008b, 30) määrittelee seikkailuradan tehtävien rakentamiseen käytettäviä materiaaleja seuraavasti:

- ketjuja, köysiä, hihnoja yms.
- puomeja, tikkaita, siltoja yms.
- laskeutumispaikkoja ja tasanteita
- verkkoja
- etenemisvälineitä
- kiipeilyseiniä
- vaijeriliukuja
- liaaneja.

Suunnittelussa tulee huomioida seikkailuradan käytössä esiintyviä kuormia. Seikkailuradan suunnittelussa on otettava huomioon, ettei käyttäjään kohdistuva iskuvoima ylitä 3 kN:a käyttäjän painon ollessa ≤ 40 kg. Hyötykuorman tulee olla 0,8 kN/hlö. Suunnittelussa on otettava huomioon pysyvät kuormat sekä tuuli- ja lumikuormat. Varmistuslinjojen vaijereita valitessa tulee kestävyys laskea käyttäen turvakerrointa 3,0 suhteessa kokonaiskuormaan. Varmistuslinjojen ja sen kaikkien osien tulee kestää ilman pysyviä vaurioita 6 kN:n kuormaa. Puun kestävyys arvioinnissa otetaan huomioon puun halkaisija ja siinä tapahtuvat muutokset. Puut tulee tarkistaa metsänhoitajan toimesta rakennusvaiheen alussa ja joka vuosi määräaikaistarkastuksen yhteydessä. (Suomen standardoimisliitto SFS 2008a, 24-28).

Suunnittelussa turvallisuuden kannalta tulee ottaa huomioon, ettei radalla ole teräviä kulmia tai muita vaarallisia ulkonemia käyttäjän ulottuvilla. Rakenteissa ei saa olla sellaisia aukkoja, joihin on mahdollista juuttua. Seikkailuradalla ei saa myöskään olla suojaamattomia esineitä, joihin käyttäjä voisi pudotessaan tai kulkiessaan törmätä. Suojaaminen tulee toteuttaa pehmusteella törmäämisen pehmentämiseksi. Esimerkiksi puun runko tulee suojata pehmusteella vaijeriliu'ussa, jos törmääminen puuhun on mahdollista. Varmistuslinja tulee merkitä selvästi näkyviin, jotta pystytään välttämään sen sekaantuminen radan muihin rakenteisiin. Näin voidaan varmistaa, että käyttäjä on varmistanut itsensä aina oikeaan varmistuslinjaan. Vaijerin päät on suojattava siten, ettei niihin ole mahdollista tarttua. (Suomen standardoimisliitto SFS 2008a, 24.)

Turvajärjestelmän käyttö on pakollista, kun radan rakenteet ovat yli metrin korkeudessa maan pinnan yläpuolella. Kaiteet, aidat, verkot ja laskeutumismatot ovat turvajärjestelmän yleisimpiä rakenteita. Itse tai avustetusti varmistettavat sekä jatkuvatoimiset varmistusjärjestelmät toimivat osana turvajärjestelmää. (Suomen standardoimisliitto 2008a, 32.)

Varmistuslinja tulee rakentaa siten, että käyttäjä pystyy pudotessaan liukumaan eteen- tai taaksepäin törmäämättä muihin käyttäjiin. Varmistuslinjan kulmaa suhteessa horisontaaliseen linjaan ei kuitenkaan ole määritelty. Kaltevan varmistuslinjan kanssa tulee huomioida putoamisen seurauksena aiheutuva liukuminen horisontaalisesti, jolloin vauhti voi kasvaa suureksi. Tämä aiheuttaa suuremman riskin törmätä ratojen rakenteisiin. Pystysuora eteneminen varmistetaan joko itse varmistettavalla varmistusjärjestelmällä, avustetulla varmistusjärjestelmällä tai jatkuvatoimisella varmistusjärjestelmällä. Turvallisuusvälineiden tulee täyttää direktiivin 89/686/ETY ja sen muutettujen versioiden vaatimukset. Turvallisuusvälineiden valinnassa tulee huomioida seikkailuradan ominaisuudet. (Suomen standardoimisliitto SFS 2008a, 34,36.)

Jokaisella seikkailuradalla tulee olla näkyvillä valmistajan nimi ja osoite, eurooppalainen standardi julkaisuvuosineen sekä varoituskyltti radan luvattomasta käytöstä. Pelastustöiden ja opastuksen helpottamiseksi tulee rataelementit nimetä tai yksilöitävä jollakin muulla tavalla. Tason kolme mukaisesti valvotuilla radoilla tulee olla opasteet jokaisen elementin alussa. Opastuksen tulee sisältää elementin kuvaus ja erityisohjeet sen käytös-

tä. Lisäksi opasteessa tulee tuoda selkeästi esille turvallisuusohjeet varmistusjärjestelmän käytöstä. Myös elementin vaikeusaste ja elementin rajoitteet täytyy ilmoittaa opasteessa. Opasteet tulee olla näkyvillä jokaisen elementin aloituskohdassa, jotta käyttäjä näkee ne ennen astumista elementille. (Suomen standardoimisliitto SFS 2008a, 36).

Elementtien vaikeusasteiden merkitsemisessä käytetään yleensä värikoodeja. Vihreä tarkoittaa erittäin helppoa rataa ja sininen helppoa rataa. Punaisella merkitään vaikea rata ja mustalla erittäin vaikea rata. Päävärien lisäksi voidaan käyttää myös muita värejä ilmaisemaan radan tarkempaa vaikeusastetta. Vaikeusastetta määriteltäessä tulee rata merkitä aina vaikeimman elementin mukaan. Mikäli vaikeimpien elementtien kiertäminen on mahdollista tulee rata merkitä alussa helpomman asteen mukaan. Vaikeampien elementtien vaikeusaste ilmoitetaan vasta kiertoreitin alkamiskohdassa. (Suomen standardoimisliitto SFS 2008a, 38).

6 Työn tilaaja ja tausta

Työn tilaajan Ruljanssi Oy:n tavoitteena on rakentaa seikkailurata yhdessä Sappeen Matkailukeskuksen kanssa. Opinnäytetyön toinen tekijä Jussi Rulja on Ruljanssi Oy:n perustaja. Seikkailuradan rakentaminen Sappeen Matkailukeskukseen tukee Matkailukeskuksen tavoitetta tuottaa palveluita ympärivuotisesti, sillä seikkailurata loisi palveluita myös kesäkaudelle.

6.1 Ruljanssi Oy

Ruljanssi Oy on vuonna 2012 perustettu luonto- ja liikuntapalveluita tuottava yritys, jonka toimipaikka on Pirkanmaalla Pälkäneen kunnassa. Yrityksen liikeidea on yhdistää liikunnanohjaus- ja luontoliikuntapalvelut kaiken ikäisille ja kuntotasoisille sopiviksi. (Ruljanssi Oy 2013.) Ruljanssi Oy aloitti toimintansa melontapalveluilla kesällä 2012. Ensimmäiset tuotteet yrityksessä olivat kajakkien vuokraus ja melonnanohjaus. Suurin osa asiakkaista on ollut perheitä ja vapaa-ajan matkailijoita, mutta myös yrityksille ja ryhmille pyritään kehittämään uusia palveluita. (Rulja, J. 14.12.2013.)

Ruljanssi Oy tarjoaa myös perinteisempiä liikunnanohjauspalveluita niin yksittäisille asiakkaille kuin ryhmille. Tuotteet on keskittynyt kuntosaliohjaukseen, juoksu- ja hiihtokouluun sekä ravinto-ohjaukseen. Nämä liikuntatuotteet tulevat pysymään myös jatkossa Ruljanssi Oy:n tuotevalikoimassa. Jatkossa uusia palveluita tullaan kehittämään matkailupalveluiden saralla. Liikuntatuotteissa kehitys ja pääpaino tulee olemaan juoksu- ja hiihtokouluissa, sekä kuntosaliohjauksessa. (Rulja, J. 14.12.2013.)

Ruljanssi Oy on kasvattanut maltillisesti palveluitaan ja pyrkinyt huomioimaan alueen vapaa-ajan matkailijat laajentaessaan toimintaansa. Ruljanssi Oy on tehnyt kehityssuunnitelman vuodelle 2020 saakka, jonka ensimmäisenä isona projektina vapaa-ajan matkailupalveluiden tuottamisen lisäämisessä on seikkailupuiston rakentaminen. Tällä hetkellä Ruljanssi työllistää vakituisesti vain yrittäjän, mutta seikkailuradan rakentamisen ja avaamisen myötä työntekijöiden tarve kasvaa. (Rulja, J. 14.12.2013.)

Ruljanssi Oy solmi syksyllä 2013 Sappeen Matkailukeskuksen kanssa yhteistyösopimuksen ohjelmapalveluiden tuottamisesta Sappeen Matkailukeskuksessa. Tällä hetkellä Ruljanssi Oy toteuttaa Sappeen Matkailukeskuksen Paintball- ja FlagHunt –tapahtumat. (Rulja, J. 14.12.2013.)

6.2 Sappeen matkailukeskus

Sappeen Matkailukeskus sijaitsee Pirkanmaalla Pälkäneen kunnassa. Sappeen matkailukeskus on nykyään yksi Etelä-Suomen suurimpia hiihtokeskuksia. Suurin asiakassegmentti on vapaa-ajan matkailijat. Sappeen kävijät tulevat pääsääntöisesti Helsingin, Turun ja Tampereen alueilta. Myös yritykset käyttävät Sappeen tarjoamia palveluita neuvottelupäiviin, tyky-päiviin ja erikoistapahtumiin. (Suunnittelukeskus Oy 2005.)

Sappeen Matkailukeskus on yksi Suomen suosituimmista hiihtokeskuksista. Hiihtokeskus on kehittänyt palveluitaan koko toimintansa ajan, jotta talvikauden matkailijoiden tarpeisiin pystyttäisiin vastaamaan mahdollisimman hyvin. Tällä hetkellä alueella on kaksitoista rinnettä, jotka ovat saaneet kiitosta erityisesti niiden soveltuvuudesta perheille ja lapsille. Sappeen Matkailukeskus on kehittänyt aktiivisesti SnowParkia yhteistyössä huippulaskijoiden kanssa. Käyttäjien mielestä SnowPark on tällä hetkellä yksi Suomen parhaista snowparkeista ja sitä käytetään Suomessa merkittävimpien tapahtumien vakionäyttämönä. Sappeeseen hankittiin myös ensimmäisenä hiihtokeskuksena BigAirBag- ilmatyyny, johon laskijat pystyvät harjoittelemaan uusia temppuja ympäri vuoden. (Puurunen, K. 19.12.2013.)

Sappeen yritys- ja ohjelmapalvelut tarjoavat ryhmille elämyksellisiä kokouspalveluita, tyky- ja virkistyspäiviä. Ohjelmasta löytyy erilaisia moottoroituja safareita, Frisbeegolfia, Paintballia, lumikenkäretkiä yms. Sappeen Ratsutila valmistui vuonna 2012 aivan matkailukeskuksen viereen lisäten ja monipuolistaen Matkailukeskuksen tarjontaa. Sappeen matkailukeskus ja Ruljanssi Oy solmivat syksyllä 2013 yhteistyösopimuksen ohjelmapalveluiden tuottamisesta. Tämä sopimus vahvistaa entisestään alueen ohjelmapalvelutarjontaa. Vuonna 2009 Matkailukeskukseen valmistui kesäteatteri, joka on ensimmäisestä vuodestaan lähtien kasvattanut kesän kävijämääriä jopa kymmeneen tuhansiin. (Puurunen, K. 19.12.2013.)

Sappeen Matkailukeskus on muutamien viimeisten vuosien aikana panostanut myös ympärivuotiseen toimintaan. Vuonna 2005 matkailukeskukseen valmistui yksi Pirkanmaan suurimmista ravintolatiloina Tapahtumakeskus Huippu. Tapahtumakeskus Huippu on mahdollistanut alueen aktiivisen kehittämisen ympärivuotiseksi matkailukeskukseksi. Tapahtumakeskus on varustettu monipuolisilla kokoustiloilla ja siitä saadaan kokous- ja kongressikeskus, jossa on pöytätilaa yli viidellesadalle hengelle. Matkailukeskuksen sijainti antaa erinomaiset edellytykset toiminnan kehittämiseksi. Matkailukeskukselle on laadittu kehityssuunnitelma vuosille 2005-2015. (Puurunen, K. 19.12.2013.)

Sappeen Matkailukeskus sai vuonna 2012 Vuoden kotimaan Matkailuyritys –palkinnon ympärivuotisen toiminnan kehittämistä ja palveluiden kohdistamisesta koko perheelle. Lisäksi raati nosti esiin Matkailukeskuksen panostuksen ympäristöasioiden huomiointiin. Sappeen matkailukeskus on valittu myös kahdesti Vuoden Hiihtokeskukseksi vuosina 1996 ja 2010. Vuosittainen kävijämäärä matkailukeskuksessa on 180 000, josta kesän kävijämäärän osuus 60 000 matkailijaa. (Puurunen, K. 19.12.2013.)

7 Produktin tuotantoprosessi

7.1 Produktin tavoite

Produktin tavoitteena on tuottaa Ruljanssi Oy:lle seikkailuratasuunnitelma, joka erotuisi toiminnallaan Suomen muista kaupallisesti toimivista seikkailuradoista. Seikkailuradasta luodaan koko perheelle sopiva liikuntapalvelu. Seikkailuratasuunnitelmaan pyritään luomaan aktiviteettia ryhmille sekä ratoja liikuntarajoitteisille. Produktin yksi merkittävimpiä tavoitteita on suunnitella seikkailuradasta mahdollisimman turvallinen.

Produktissa on otettava huomioon, että seikkailuradat tulee toteuttaa ympäristöä ja luontoa kunnioittaen. Ekologisuus ja ympäristöarvot tulee säilyttää seikkailuradan toiminnassa. Suunnitelmasta pyritään luomaan visuaalisesti selkeä mahdollisimman havainnollistavien kuvien avulla.

7.2 Produktin vaiheet

Opinnäytetyön idea syntyi mielenkiinnosta toteuttaa seikkailurata. Tekijöiden keskusteltua päätettiin aiheesta tehdä opinnäytetyö. Työn toimeksiantajaksi saatiin pitkällisten neuvotteluiden jälkeen Ruljanssi Oy. Sappeen Matkailukeskus ja Ruljanssi Oy kävivät ensimmäiset keskustelut seikkailuradan toteuttamisesta syksyllä 2013, jonka seurauksena Sappeen Matkailukeskus lähti yhteistyökumppaniksi seikkailuradan toteuttamiseen.

Luonto- ja liikuntamatkailun opettajan Jyrki Hämäläisen kanssa syksyllä 2013 käytyjen keskustelujen perusteella tehtiin aiheesta työsuunnitelma. Työsuunnitelman perusteella lähdettiin kokoamaan aihetta käsittelevää kirjallisuuskatsausta ja hahmottamaan opinnäytetyön sisällysluetteloa. Opinnäytetyön tausta kirjoitettiin joulukuussa 2013 ja viimeisteltiin tammikuussa 2014.

Seikkailuratasuunnitelman työstö aloitettiin tammikuussa 2014 tutustumalla seikkailuradan rakennetta ja turvallisuutta koskevaan eurooppalaiseen standardiin SFS-EN 15567-1 sekä seikkailuradan käyttövaatimuksia koskevaan standardiin SFS-EN 15567-2. Suunnittelun alkuvaiheessa kartoitettiin Suomesta ja Euroopasta löytyviä seikkailuratoja.

Tammikuussa 2014 aloitettiin sopivan piirto-ohjelman etsintä seikkailuradan elementtien ja ratojen piirtämistä varten. Piirrookset ja radan rakenteet sekä varmistusjärjestelmä ja toteuttamisen vaiheet suunniteltiin helmikuussa 2014. Lisäksi helmikuussa 2014 tehtiin seikkailuradan käyttäjiä koskevat seikkailuradan turvallisuusohjeet, jotka käyttäjien tulee lukea ja hyväksyä lipunoston yhteydessä (liite 2). Viimeisenä suunnitelmaan lisättiin ryhmäharjoitteet.

7.3 Produktin toteutus

Produktin toteutusta sanelivat standardit, jotka määrittävät seikkailuratojen rakennetta ja turvallisuutta (SFS-EN 15567-1) sekä käyttövaatimuksia (SFS-EN 15567-2). Muita seikkailuradan toteutusta koskevia standardeja ovat SFS-EN 13411-5, joka määrittää turvallisuutta teräsköysien päätteiden rakenteissa käytettäessä yksivasteisia köysilukkoja sekä varmistusvaijerin tarkastuksen määrittävä standardi ISO 4309:2012.

Produkti pitää sisällään seikkailuradan eri ratojen suunnitelmat tehtävineen. Seikkailuratasuunnitelmassa radat eivät ole piirretty tarkasti toteuttamisympäristönsä nähden. Radat ja niiden sisältämät tehtävät rakennetaan piirrosten pohjalta Sappeen Matkailukeskuksesta seikkailuradalle varatun alueen puuston mukaan. Seikkailuratasuunnitelmaan on myös piirretty erikseen jokainen seikkailuradan elementti sanallisen kuvauksen kera. Sanallinen kuvaus sisältää ohjeet elementin vaikeuttamiseksi tai helpottamiseksi.

Produktissa esitellään myös seikkailuradalle valittu varmistusjärjestelmä, valjaineen ja kypärineen. Varmistusjärjestelmää valittaessa tutustuttiin eri valmistajien tuotteisiin ja erilaisiin varmistusjärjestelmiin, kuten Self belay, Permanent belay ja Continuous belay. Tarkoituksena oli löytää mahdollisimman turvallinen ja käyttäjäystävällinen varmistusjärjestelmä. Seikkailuradan varmistusjärjestelmäksi valittiin Edelrid Smart Belay –järjestelmä. Seikkailuradan turvavarusteiksi valittiin Petzl Panji –valjaat ja Petzl Elios –kypärät. Lasten valjaiksi valittiin Petzl Simba –valjaat. Turvallisuuden lisäämiseksi käyttäjille laadittiin turvallisuusohjeet, jotka tulee allekirjoittaa ennen radalle pääsyä.

Toteutuksen vaiheissa tulee huomioida alue ja sen puusto. Alueelta valitaan seikkailuradalle sopivat puut ja merkitään ne metsänhoitajan tarkistusta varten. Turvallisuuden takaamiseksi aluetta harvennetaan tarvittaessa. Tasanteiden rakentamisen sekä vaijereiden ja elementtien asentamisen jälkeen radat ovat valmiita testattavaksi. Radat ja niiden rakenteet tulee tarkastaa testikäytön jälkeen. Henkilökunnan tulee suorittaa Kiipeilyliiton KTO 3 –koulutus. Ennen radan avaamista yleisölle tulee rata tarkistaa viranomaisen toimesta.

Rakenteet toteutetaan niin etteivät ne vahingoita alueen puustoa. Henkilöturvallisuuden kannalta kaikki rakenteiden metalliosat tulee olla ruostumattomia. Seikkailuratojen varmistuslinjan vaijereissa ei saa käyttää muovipäällysteisiä vaijereita.

Seikkailuradan yhteyteen on suunniteltu erillinen ryhmille tarkoitettu alue, jolla toteutetaan ryhmätehtäviä. Ryhmäharjoitteiksi valittiin ryhmää haastavia ja ryhmätaitoja mitaavia tehtäviä.

Produkti on suunniteltu siten, että seikkailuradat ovat mahdollisimman toteuttamiskelpoisia. Tämän takia suunnitteluvaiheen yhtenä merkittävimpänä tekijänä voidaan pitää kokonaisbudjettia, joka määrittää rakenteiden valitsemista siten, ettei niiden toteuttamiskustannukset ole esteenä seikkailuradan rakentamiselle. Suunnitelmaan on lisätty laskelma materiaalien tarpeesta niiltä osin, kuin se on mahdollista. Tämä laskelma kattaa vain tasanteisiin kuluvat materiaalit.

7.4 Produktin tuotos

Suunnitelma toteutettiin A4 –koossa. Suunnitelma sisältää 35 sivua, joista 4 sivua sisältää seikkailuratojen rakennetta ja turvallisuusvaatimuksia sekä käyttövaatimuksia määrittäviä standardeja. Suunnitelmasta 10 sivua sisältää seikkailuradan elementtejä ja 11 sivua ratasuunnitelmia. Lisäksi suunnitelmassa on esitelty seikkailuradan varmistusjärjestelmä ja rakenteet, seikkailuradan toteuttamisen vaiheet sekä ryhmäharjoitteet.

Suunnitelma sisältää runsaasti sensuroimatonta kuvamateriaalia. Suunnitelman loppuun on lisätty standardeissa käytetyt termit ja niiden määritelmät. Suunnitelman lisäksi tehtiin turvallisuusohjeet radan käyttäjille, joka on liitetty suunnitelman loppuun.

8 Pohdinta

Opinnäytetyön tekoprosessi on ollut erittäin mielenkiintoinen ja edennyt ongelmitta. Opinnäytetyön aihetta mietittäessä tuli aiheen liittyä jotenkin luonto- ja liikuntamatkailuun. Tarkoitus oli löytää aihe, jonka tuotoksella olisi myös käytännöllistä hyötyä. Seikkailuradan suunnittelu yhdessä Ruljanssi Oy:n ja Sappeen Matkailukeskuksen kanssa täytti nämä aiheen valintaa määrittelevät kriteerit.

Ajankohtaisen seikkailuradan suunnittelusta tekee se, että viimeisen kahden vuoden aikana seikkailuratoja on valmistunut runsaasti ja ulkomaalaiset ketjut ovat myös tämän kahden vuoden aikana rantautuneet Suomeen. Tämän vuoden aikana seikkailuratoja on valmistumassa Flowparkin toimesta ainakin kaksi lisää. Radat valmistuvat tänä vuonna Vierumäelle ja Ähtäriin. (Flowpark 2014c; Syrjä 2014.) Tämän opinnäytetyön pohjalta valmistuva seikkailuratasuunnitelma on suunniteltu toteutettavaksi myös tämän vuoden aikana.

Seikkailuratojen määrä Suomessa on varsin pieni, kun vertaa muihin Euroopan maihin. Iso-Britanniassa, Saksassa ja Ranskassa on seikkailuratoja yhteensä lähemmäksi 200. Pienemmissä maissa, kuten Latviassa ja Liettuassa seikkailuratoja on viidestä kymmeneen rataan molemmissa maissa. (Valkama 2012, 25.) Suomessa toimi vuonna 2013 vain viisi seikkailurataa. Suomen osalta voidaan puhua varsin nuoresta ilmiöstä kaupallisen seikkailuliikunnan yhteydessä, jonka Flowpark rantautti muutamia vuosia sitten Suomeen.

Seikkailuradalla toimiminen voi olla jollekin puhtaasti vapaa-aika ja virkistystoimintaa, kun taas toiselle se voi olla kasvatuksellinen prosessi (Räty, K. 2001, 18). Opinnäytetyön taustaosaan materiaalia kasatessa tutkittiin ulkomaalaisia seikkailuratoja, joita olivat mm. Simia Alankomaat, Treetop Eco-Adventure Park Kanada, TreeGo Kanada, Tree-Mendous Yhdysvallat, High Adventure Ruotsi, Bergsport Arena Saksa, Unoparks Lietua ja Lanové Centrum Tsekki ym. Näiden tarkastelujen seurauksena kävi ilmi, että seikkailuradat rakentavat toimintansa joko tavoitteenaan vapaa-aika ja virkistystoiminta tai kasvatuksellinen toiminta. Kaupallisesti toimivien ratojen tarkoituksena on tarjota viihteellistä vapaa-ajan toimintaa ja tästä hyvänä esimerkkinä toimii Suomen Flowpar-

kin radat. Erityisesti ryhmätoimintaa kehittävät ja haastavat radat voi nähdä kasvatuksellisinä seikkailuratoina kuten Waldhochseilgartenin ryhmätyöskentelyrata. Mistään Suomen viidestä tunnetuimmasta radasta ei löydy ryhmätoimintaa haastavia kasvatuksellisia ratoja. Tämän takia Ruljanssi Oy:n seikkailuratasuunnitelmaan sisällytettiin myös ryhmäharjoitteita sisältävä alue, jonka avulla erottaudutaan kilpailijoista tarjoamalla ryhmille kasvatuksellista aktiviteettia. Lisäksi seikkailuratasuunnitelmaan laadittujen ryhmätyötehtävien tarkoituksena on lisätä seikkailuliikunnan arvostusta ryhmätoiminnan kehittämiseksi. Myös koululiikuntaliiton (2009,6) mukaan seikkailuliikunta toimii tehokkaana ryhmää vahvistavana kasvatuksellisenä tekijänä.

Seikkailuratojen ryhmätyöskentelyssä onnistumista ei niinkään määritellä miten hyvin yksilöt tai ryhmä itsessään tehtävästä suoriutuu, vaan enemmänkin siten missä määrin ryhmä on valmis yhdessä kokeilemaan jotain uutta ja työskentelemään yhdessä tehtävän suorittamiseksi (Rudesill 2013, 8). Seikkailuradan yhteyteen laaditun ryhmille tarkoitetun alueen ryhmäharjoitteiden tarkoitus ei ole mitata yksilön tai ryhmän suoriutumista kyseisistä tehtävistä, vaan nimenomaan saada ryhmä kokeilemaan uutta ja toimimaan yhdessä. Tavoitteena on saavuttaa yksilöllistä kasvua ja näin kehittää ryhmän yhteistoimintaa. Tämä ryhmille tarkoitettu alue sisältää erilaisia kiipeilyllisiä tehtäviä, joiden tarkoituksena on mitata ryhmien ryhmätyöskentelytaitoja. Ryhmäkäyttöön suunnitellulla alueella on kiipeily- ja monitoimitorni, Jakobin tikkaat, korikiipeily, tiimiseinä ja triangelit. Kiipeilytehtävät kasvattavat ryhmäläisten itsetuntoa heidän toimiessa varmistajana toisen ryhmäläisen kiipeillessä. Näin jokainen ryhmän jäsen tuntee vastuuta toisen ryhmäläisen turvallisuudesta.

Euroopan tämän hetken seikkailuratoja ja niiden rakentajien internetsivuja tarkasteltaessa selvisi, että liikuntarajoitteisille tarkoitettujen seikkailuratojen rakentaminen on tulevaisuuden nouseva trendi. Euroopan johtava seikkailupuistojen rakentaja Skywalker Adventure Builders aloitti vuonna 2012 pilottihankkeen liikuntarajoitteisille suunnatun radan rakentamisesta (Skywalker Adventure Builders 2013b). Tämän johdosta saatiin idea laatia suunnitelmaan oma rata pyörätuolia käyttäville henkilöille. Tämä olisi Suomen ensimmäinen rata, joka huomioi pyörätuolilla liikkuvat asiakkaat omalla radalla. Liikuntarajoitteisille suunnatun radan rakentamista tukisi myös Aitoon koulutuskeskus, joka sijaitsee aivan Sappeen Matkailukeskuksen vieressä. Aitoon koulutuskeskus tarjoaa

ammattillista erityisopetusta paljon tukea tarvitseville henkilöille (Aitoon koulutuskeskus 2013).

Seikkailuradalle varmistusjärjestelmää valittaessa kriteereiksi nousivat helppokäyttöisyys, turvallisuus ja käyttövarmuus. Seikkailuradalle valittiin varmistusjärjestelmä, joka ei mahdollista käyttäjän irtautumista varmistuslinjasta ennen kuin se on turvallista. Tämä kriteeri sulkee pois yleisesti käytetyn Self belay –järjestelmän käytön, sillä siinä käyttäjän tulee siirtää varmistusjärjestelmä jokaisella tasanteella seuraavaan varmistuslinjaan. Continuous belay –järjestelmässä käyttäjän ei tarvitse puuttua varmistusjärjestelmän käyttöön radalla kulkemisen aikana, mutta järjestelmän haittapuolena on mahdollinen radan ruuhkautuminen hitaan etenijän toimesta. Permanent belay –järjestelmässä on mahdollista ohittaa radalla hitaampi käyttäjä. Lisäksi Permanent belay –järjestelmän turvallisuuden takaa se ettei järjestelmä mahdollista varmistuslinjasta molempien sulkurenkaiden samanaikaista irrottamista. (Skywalker adventure builders 2013a; Project Outdoor sro 2014.) Tämän takia seikkailuradan varmistusjärjestelmäksi valittiin Permanent belay –järjestelmä. Markkinoilla olevista Permanent belay –järjestelmistä valittiin seikkailuradalle käytettäväksi Edelrid Smart Belay –järjestelmä, jossa köysirulla on integroitu karabiiniin. Tämän ansiosta käyttäjän ei tarvitse kantaa mukanaan erillisiä välineitä vaijeriliukua varten ja turvajärjestelmä on erittäin helppo ja mukava käyttää.

Suomessa yleisesti käytetyin varmistusjärjestelmä on ollut Self belay –järjestelmä. Atrenaliinin seikkailupuisto käyttää rakentajansa Eco-Adventure Oy:n Suomeen tuomaa Clic it Permanent belay –järjestelmää Saimaan radallaan (Clic-it 2014; Atrenalin Seikkailupuistot 2014a). Click it –järjestelmä on toiminnaltaan hyvin samanlainen, kuin suunnitelmaan valittu Edelrid Smart belay –järjestelmä. Tällä järjestelmällä pyrittiin alun perin tuomaan seikkailuradalle uutisarvoa verrattuna muihin Suomen seikkailuratoihin. Kuitenkin ilmeni, että Flowpark aikoo rakentaa kaksi seikkailupuistoa tänä vuonna Edelridin Smart belay –järjestelmällä (Kuusimäki, M. 17.2.2014). Seikkailuratojen kannalta on pelkästään hyvä asia, että yrittäjät panostavat turvallisuuteen uusilla ja turvallisemmilla turvallisuusjärjestelmillä.

Seikkailuradalle valittiin käytettäväksi turvavarusteiksi turvallisuuden takaamiseksi valjaat ja kypärät. Näiden valintaan vaikutti tuotteiden helppokäyttöisyys ja niiden sopi-

vuus seikkailuradan käytössä. Valjaiden kannalta tärkeitä ominaisuuksia ovat käyttäjän kannalta mukavuus ja helppo puettavuus, kun taas ohjaajan kannalta tärkeää on valjaiden sujuva tarkistaminen asiakkaan päältä sekä käytön jälkeen. Seikkailuradalle valjaksi valittiin Petzl Panji –valjas, jossa on helpottava väritys pukemisen tarkistamiseksi. Alle 40kg painavien lasten turvallisuuden takaamiseksi on pienimmille käyttäjille valittu Petzl Simba –kokovaljas. Kypäriltä haluttiin käyttäjien kannalta käyttömukavuutta ja suojaavuutta. Näiden kriteerien perusteella valittiin ryhmäkäyttöön suunniteltu Petzl Elios –kypärä. Tämä kypärä takaa keveyden ja laajan näkökentän ansiosta käyttömukavuutta käyttäjille. Kypärästä löytyy integroidut koukut otsavalon kiinnitystä varten, joka lisää seikkailuradan käyttöä myös hämärän aikaan. (Petzl-parks 2013.)

Radan rakenteiden rakentamiseen valittiin kestopuu, koska sen kestävyys sääolosuhteita kohtaan on selvästi parempi verrattuna suojaamattomaan puuhun. Paineekyllästys lisää puun käyttöikää vähintään 3-5 vuotta kyllästämättömään puuhun verrattuna. Kyllästetty puu on myös ekologinen tapa toteuttaa rakenteet. (Kestopuu 2013.) Suomen standardoimisliiton (2008a, 30) mukaan eläviin puihin kiinnitettävät radan rakenteet tulee kiinnittää puustoa vahingoittamatta. Elävien puiden rungot tullaan suojaamaa puupalikoitten avulla, jotka asetetaan tasaisesti puun rungon ympärille vaijereiden sekä tasanteiden rakenteiden väliin. Näin mahdollistetaan puissa niiden nesteiden kulku. (Arikka, P. 2014.) Radan tasanteiden rakentamiseen ei löytynyt juurikaan tätä enempää teoreettista tietoa. Eurooppalaisia seikkailuratoja tutkittaessa oli tasanteiden rakenne ja puiden runkojen suojaus toteutettu juuri edellä mainitulla tavalla. Seikkailuradan rakenteisiin tarvitaan noin 70 puun runkoa. Tällaisen runkomäärän tuhoaminen tai lahottaminen pieneltä alueelta olisi ajattelematonta toimintaa. Radan toiminnan loputtua tulee käytössä olleella puustolla olla maanomistajalle vielä rahallista hyötyä. Rata tullaan rakentamaan luontoa kunnioittaen ja rakenteissa käytettäviä puiden runkoja vahingoittamatta.

Varmistuslinjan vaijerin tulee olla joko ruostumatonta tai galvanoitua eikä se saa olla päällystettyä muovilla. Kuusimäen (17.2.2014) mukaan varmistusjärjestelmä toimii 10-14 mm paksuilla vaijereilla, mutta hän suosittelee 12 mm paksua ja hieman moni säikeisempää vaijeria, jottei varmistusjärjestelmään integroidut köysirullat kuluisi vaijerin takia. Tästä syystä valitsimme seikkailuradoilla yleisesti käytetyn vaijerin 7x19 WRC –teräsköyden. Vaijerit kiinnitetään ruostumattomilla yksivasteisilla vaijerilukoilla, jonka

käyttöä määrittelee standardi SFS-EN 13411-5.

Seikkailuratasuunnitelmaan tehtiin seikkailuradan käyttäjille turvallisuusohjeet. Nämä turvallisuusohjeet sisältävät ohjeet radalla toimimiseen ja siirtävät vastuun toiminnasta käyttäjälle hänen allekirjoittaessa turvallisuusohjeet. Turvallisuusohjeissa on maininta asiakkaan korvausvelvollisuudesta, jos käyttäjä tahallisesti vahingoittaa puiston rakenteita ja varmistusjärjestelmää. Turvallisuusohjeissa on myös mainittu, milloin ohjaajalla on oikeus estää seikkailijan radalle pääsy tai poistaa käyttäjä radalta. Vastuunvapautus on seikkailuradoilla toimittaessa yleinen käytäntö niin Suomessa, kuin muuallakin maailmassa. Seikkailuradat ovat yleisesti turvallisia liikuntapaikkoja ja turvallisuuskäytännöt on hoidettu asiaan kuuluvalla tavalla. Tästä huolimatta seikkailuradalla liikkuesssa voi saada naarmuja tai mustelmia, myös tapaturmat ovat mahdollisia niin kuin muissakin lajeissa, eikä Ruljanssi Oy:llä ole tapaturmien osalta erillistä vakuutusta seikkailuradan käyttäjille.

Seikkailuradan sijoittaminen Sappeen Matkailukeskukseen tulee lisäämään alueen tarjontaa varsinkin kesäkaudelle ja samalla se on lisävaihtoehto koululaisryhmien käyttöön Sappeessa järjestettävillä liikuntapäivillä. Lisäksi seikkailurata laajentaa palveluiden tarjontaa yritysten virkistyspäiville. Sappeen Matkailukeskuksen arvioima kävijämäärä ensimmäiselle vuodelle seikkailuradalla olisi 10% heidän koko kävijämäärästä eli 180 000 kävijästä. Radan suurin käyttöaste tullaan todennäköisesti saavuttamaan seikkailuradan ensimmäisten vuosien aikana hiihtolomien ja kevään viikonloppujen aikana, jolloin matkailukeskuksen kävijämäärät ovat suurimmillaan. Kesäkuukausien kävijämäärät ko- hoavat vuosien aikana alueen kehittymisen myötä.

Seikkailuradan uutuusarvo Pirkanmaalla on suuri, mutta julkisten kulkuyhteyksien puu- te Sappeen Matkailukeskukseen on suuri haittatekijä seikkailuradan vetovoiman täydelliseen hyödyntämiseen. Todennäköisin asiakaskunta muodostuu Sappeen Matkailukes- kuksen asiakkaista. Tämän ongelman poistamiseksi voisi kokeilla linja-autokuljetusten järjestämistä lähialueen kaupungeista seikkailuradalle. Seikkailurata vahvistaa yleisesti koko alueen kilpailukykyä, kun perheet valitsevat hiihtolomakohteita tai pitkän viikon- lopun viettämiseen soveltuvaa keskusta, kun sillä on tarjota muutakin aktiviteettia, kuin laskettelu.

Suunnitteluprosessissa standardit määrittivät radan rakenteisiin liittyvät seikat ja toimivat ”raamattuna” erityisesti rakenteiden osalta. Rataelementtien työstämisen ensimmäinen haaste oli luoda niiden esittämisestä mahdollisimman havainnollistava niin, että kyseiset elementit avautuisivat muillekin lukijoille kuin ainoastaan sen tekijälle. Kuvat ja sanallinen selitys olivat hyvä ratkaisu tähän ongelmaan. Lisäksi suunnitelman loppuun lisättiin standardeissa käytetyt termit ja määritelmät tekstin ymmärtämisen avuksi.

Seikkailuratasuunnitelman kuvituksen piirtämiseen käytettiin SketchUp –piirto-ohjelmaa. Rataelementtien piirtämisen jälkeen seuraavana vaiheena oli piirtää seikkailuradat. Haastetta ratojen suunnitteluun loi eri elementtien vaikeusasteiden hahmottaminen, joka onnistuu parhaiten vasta rakennusvaiheessa. Suunnitelma sisältää paljon kuvia, jotka tukevat tekstiä ja havainnollistavat ratkaisuja. Näin saavutimme suunnitelman lähtökohdaksi asetetun havainnollisuuden.

Seikkailuratasuunnitelma toteutetaan A4 koossa, koska se pitää sisällään paljon pieniä kuvia, joista ei saisi selkoa pienemmässä koossa toteutettuna. Eikä suunnitelmasta ole tarpeellista muutoinkaan tehdä taskuun mahtuvaa versiota, joten tuo koko on perusteltu valinta toteuttaa suunnitelma. Seikkailuratasuunnitelman ulkoasun väritys toteutettiin Ruljanssi Oy:n logon värien mukaan.

Koko suunnitteluprosessia olisi helpottanut vierailu mahdollisimman monella erilaisella seikkailuradalla etenkin ulkomailla. Näin suunnittelun aikana olisi syntynyt uusia ajatuksia ratojen toteuttamiseen. Seikkailuratojen internetsivuilla vierailu ei välttämättä anna oikeaa kuvaa ratojen toteuttamisesta. Kuitenkin internetsivuilla käytyjen vierailujen määrä nousi lähemmäs toistasataa. Näin ollen voidaan puhua varsin mittavasta kartoituksesta koskien ratojen toteuttamista ja tämä laaja kartoitus on auttanut suunnitteluvaiheen aikana tulleiden haasteiden ylitse pääsemisessä. Lisäksi seikkailuratojen internetsivut toimivat hyvänä inspiraation lähteinä ja antoivat uusia ideoita rataelementtien suunnitteluun.

Yksi suunnitelman heikkouksista on ettei sitä aikataulullisista syistä pystytty rakentamaan ennen seminaaria ja kokeilemaan sen toimintaa käytännössä. Tämä toteuttamis-

vaihe olisi auttanut suunnitelman arviointia ja sen toimivuutta käytäntöön. Suunnitelma tulee varmasti joiltakin osin muuttumaan toteutuksen aikana. Rataelementit saattavat muuttuvat vielä toteutusvaiheen aikana ja sen jälkeen niitä tullaan kehittämään jatkuvasti, mikäli toiminnan aikana nousee esille kehitettäviä asioita. Rataelementtien suunnittelussa vain mielikuvitus on rajana. Suunnitteluprosessin jälkeen on tullut lisää uusia ideoita elementtien toteutukseen eikä näistä kaikki ole päätyneet suunnitelman viimeiseen versioon. Tämä osaltaan vaikuttaa yhtenä tekijänä suunnitelman muuttumiseen sen toteutuksen aikana.

Seikkailuradan kehittämismahdollisuuksia on useita. Ruljanssi Oy:n on mahdollista kehittää seikkailurataa yhdessä Aitoon koulutuskeskuksen kanssa ja luomaan näin myös liikuntarajoitteisille enemmän tarjontaa. Tämä tarkoittaisi pyörätuoliratojen rakentamista osaksi seikkailupuistoa. Toinen kehittämisen kannalta mahdollinen asia on seikkailulisten oheispalveluiden tarjoaminen seikkailupuiston yhteydessä. Viimeinen kehityksen kohde tulee olemaan ryhmille tarjottavan toiminnan kehittäminen, kasvattaminen ja panostaminen tavoitteelliseen toimintaan eikä niinkään pelkästään viihteelliseen tekemiseen. Näin ryhmätoiminnassa palattaisiin seikkailuratojen alkujuurille ryhmän toiminnan ja kehittämisen osalta. Tähän yhdistettynä ryhmille tarkoitetut oheispalvelut kokoustiloihin luovat yrityksille ja yhteisöille hyvät puitteet tulla kehittämään omaa ryhmätoimintaansa.

Lähteet

AAIAC Adventure Activities Industry Advisory Committee. 2011. The UK Ropes Course Guide. 3. Uudistettu painos. Luettavissa: <http://www.sportandrecreation.org.uk/sites/sportandrecreation.org.uk/files/web/AAIAC%20UK%20Ropes%20Course%20Guide%202011%20Third%20Edition.PDF>.

Luettu: 06.01.2014.

Adventure Experiences, Inc. 2013. Challenge Course High Elements. Luettavissa: <http://www.advexp.com/high.html>. Luettu: 07.01.2014.

Aitoon koulutuskeskus 2013. Tietoa aikk:sta. Luettavissa: <http://aikk.fi/tietoa-aikksta/>. Luettu: 5.3.2014.

Arikka, P. 2014. Männyn rungossa roikkuen. 4.8.2013. Kaupunkilehti Aamuset. Luettavissa: <http://www.aamuset.fi/naista-puhutaan/kaupunki/mannyn-rungossa-roikkuen>. Luettu: 2.3.2013.

Atrenaliinin Seikkailupuistot 2014a. Seikkailupuisto Saimaa 2014. Luettavissa: <http://atreenalin.fi/fi/seikkailupuistot/atreenalin%2C-saimaa/seikkailupuisto-saimaa/>. Luettu: 19.2.2014.

Atrenaliinin Seikkailupuistot 2014b. Seikkailurata Tykkimäki 2014. Luettavissa: <http://www.atreenalin.fi/fi/seikkailupuistot/atreenalin,-kouvola/?PHPSESSID=1c74e7bf1c391eae0a03c99683601503>. Luettu: 19.2.2014.

Attarian, A. 2005. The research and literature on challenge courses. 2. Uudistettu painos. Department of parks recreation & tourism management. Pohjois Carolina.

Clic-it 2014. References. Luettavissa: <http://www.clic-it.eu/references.php?lang=en>. Luettu: 5.3.2014.

ERCA European Ropes Course Association. 2013a. Mission Statement. Luettavissa:

<http://www.erca.cc/index.php/en/about-erca/mission-statement>. Luettu: 07.01.2014.

Flowpark 2014a. Lappeenranta. Tutustu seikkailuratoihin. Luettavissa: <http://www.flowpark.fi/lappeenranta/info/mika-on-flowpark/rata-esittelyt/>. Luettu: 19.2.2014.

Flowpark 2014b. Turku. Tutustu seikkailuratoihin. Luettavissa: <http://www.flowpark.fi/turku/info/mika-on-flowpark/rata-esittelyt/>. Luettu: 19.2.2014.

Flowpark 2014c. Vierumäki. Tutustu seikkailuratoihin. Luettavissa: <http://www.flowpark.fi/turku/info/mika-on-flowpark/rata-esittelyt/>. Luettu: 19.2.2014.

Flowpark 2013. Turvallisuusohjeet. Luettavissa: <http://www.flowpark.fi/turku/info/turvallisuusohjeet/>. Luettu 28.12.2013.

Georgia College Department of Outdoor Education. 2011. Challenge Course Facilitator Handbook. Luettavissa: http://www.gcsu.edu/outdoored/docs/P_CCFH_S11.pdf. Luettu: 07.01.2014.

Hemmi, J. 2005. Matkailu, ympäristö, luonto osa 1. a. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Kestopuu 2013. Opas ammattilaisille. Luettavissa: http://www.kestopuu.fi/tiedostopankki/136/Painekyllastetty_puu_Opas_ammattilaisille.pdf. Luettu: 2.3.2014

Koululiikuntaliitto. 2009. Luonto- ja elämysliikunta. Opetushallitus ja Koululiikuntaliitto. Helsinki.

Kuusimäki, Mika. 17.2.2014. Toimitusjohtaja. VAUDE Finland. Sähköposti.

Levin seikkailupuisto 2014. Luettavissa: <http://www.levi.fi/fi/levi-parks/activity-park/seikkailupuisto.html>. Luettu: 19.2.2014.

Libby, P. 2004. Rockclimbing, essential skills & techniques. 2. Uudistettu painos. Mountain leader training UK.

Mattila, J., O. 2007. Hattulan silloilla. Dimensio Matemaattisluonnontieteellinen aikakauslehti, 71, 4, s.16.

Petzl-parks 2013. Adventure parks. Luettavissa: <http://petzl-parks.com/en/>. Luettu: 5.3.2014.

Project Outdoor sro 2014. Belay systems. Luettavissa: http://www.ropescourses.eu/en_US/o-stavbe-lanoveho-centra/jistici-systemy/. Luettu: 24.2.2014.

Puurunen, K. 19.12.2013. Rinnetoiminnanjohtaja. Sappeen Matkailukeskus. Haastattelu. Pälkäne.

Rogers, D., Rohnke, K., Tait, C. & Wall, J. 2003. The Complete Ropes Course Manual. 3. Uudistettu painos. Cornerstone Designs. Yhdysvallat.

Rudesill, B. 2003. Ropes Course Training Manual. Luettavissa: <http://stcroix4.tripod.com/Downloads/Facilitation%20-%20Basic%20Background.pdf>. Luettu: 07.01.2014.

Rulja, J. 14.12.2013. Toimitusjohtaja. Ruljanssi Oy. Haastattelu. Vierumäki.

Ruljanssi Oy 2013. Yritysesittely. Luettavissa: <http://www.ruljanssi.fi/yritys/>. Luettu: 16.12.2013.

Räty, K. 2011. Elämyspedagoginen ohjaaminen, Ajatuksia kokemuksellisesta oppimisesta. Outward Bound Finland ry. Lahti.

Saferoller 2013. Impact of the Safety System. Luettavissa: <http://www.saferoller.com/en/impact-of-the-safety-level/>. Luettu: 7.1.2013.

Skywalker adventure builders 2013a. Belay Systems Ropes Courses. Luettavissa: <http://www.skywab.com/en/blog-uk/53-english-uk/safety-and-belay-systems/1144-belay-systems-ropes-courses>. Luettu: 26.12.2013.

Skywalker adventure builders 2013b. News. Climbing Fun For Everyone. And That Really Means Everyone. Luettavissa: <http://www.skywab.com/en/news/1349-climbing-fun-for-everyone-and-that-really-means-everyone>. Luettu: 5.3.2014.

Suomen Kiipeilyliitto 2013. Rataohjaaja koulutus KTO3. Luettavissa: <http://www.climbing.fi/skil/node/45>. Luettu: 28.12.2013.

Suomen standardoimisliitto SFS. 2008a. Urheilu- ja vapaa-ajan välineet. Seikkailuradat Osa 1: Rakenne ja turvallisuusvaatimukset. Yleinen Teollisuusliitto. Helsinki.

Suomen standardoimisliitto SFS. 2008b. Urheilu- ja vapaa-ajan välineet. Seikkailuradat Osa 2: Käyttövaatimukset. Yleinen Teollisuusliitto. Helsinki.

Suomen standardoimisliitto SFS 2009. Teräsköysien päätteet. Turvallisuus. Osa 5: Yksivasteiset köysilukot. Metalliteollisuuden Standardisointiyhdistys ry. Helsinki

Suunnittelukeskus Oy 2005. Sappeen matkailualueen kehittämissuunnitelma 1. Luettavissa: http://www.sappee.fi/files/Sappeen_kehittamissuunnitelma.pdf. Luettu: 17.12.2013.

Syrjä, K. 2014. Eläinpuiston naapuriin rakentuu Suomen neljäs Flowpark. Viiskunta. 12.2.2014. Luettavissa: <http://www.viiskunta.fi/uutiset/online-uutiset/elainpuiston-naapuriin-rakentuu-suomen-neljas-flowpark-1.1554298>. Luettu: 15.2.2014.

Swarbrooke, J., Beard, C., Leckie, S. & Pomfret, G. 2003. Adventure Tourism - The new frontier. Butterworth-Heinemann.

Valkama, R. 2012. Matkailutavat muuttuvat –Katsaus maailmalle. Kansainvälinen ulko- liikuntaolosuhteiden hyvien käytäntöjen benchmarking – selvitys Uusia monikäyttöisiä

liikuntapaikkoja. Suomenlatu ry. Luettavissa: http://suomenlatu-fi-bin.directo.fi/@Bin/ea320c810ab15628b948fbfa6c0c0947/1394033179/application/pdf/4590934/BOAF_valmis%20Loppuraportti2.pdf Luettu: 2.3.2014.

Verhelä, P. & Lackman, P. 2003. Matkailun ohjelmapalvelut. WS Bookwell Oy. Porvoo.

Verhelä, P. 2007. Matkailun ohjelmapalvelujen turvallisuus. Edita Prima Oy. Helsinki.

Virtanen, V. 2011. Korkeita vuoria ja suuria kokemuksia. Mannerheimin lastensuojeluliiton lasten ja nuorten kuntoutussäätiö. Helsinki.

Liitteet

Liite 1. Ruljanssi Oy:n seikkailurata –suunnitelma: Kansilehti, sisällysluettelo, Ruljanssi Oy:n seikkailurata, seikkailuradan elementit -esimerkkisivu ja seikkailuradat -esimerkkisivu.

Ruljanssi Oy:n seikkailurata- suunnitelma

Sisällysluettelo

Seikkailuradan rakenne ja turvallisuusvaatimukset	4
Seikkailuradan käyttövaatimukset	6
Ruljanssi Oy:n seikkailurata	7
Ryhmätehtävien tarkoitus	7
Seikkailuradan elementit	8
Pyörätuoliradan elementit	17
Seikkailuradat	18
Turvajärjestelmä	29
Toteutuksen vaiheet	29
Rakenteet	30
Rakenteisiin kuuluvat materiaalit	32
Ryhmäharjoitteet	32
Seikkailuradan turvallisuusohjeet	34
Termit ja määritelmät	35

Ruljanssi Oy:n seikkailurata

Sapteen Matkailukeskukseen rakennettava seikkailurata tullaan sijoittamaan mäntymetsään alueelle, jossa sen käyttö on turvallista. Käyttäjien evakuointi alueelta tulee onnistua helposti. Alueen luvaton käyttö tullaan estämään aitauksella. Tämä alue on merkattu sivun 3 kuvaan punaisella ympyrällä. Lavat ja radan muu rakenne kiinnitetään elävien puiden runkoihin. Näin ollen elävien puiden rungot tulee suojata siten ettei rakenteet vahingoita niitä.

Seikkailurata koostuu kymmenestä eri radasta, jotka ovat neljää eri vaikeusastetta; kaksi vihreää eli erittäin helppoa rataa, kolme sinistä eli helppoa rataa, kolme punaista eli vaikeaa rataa ja kaksi mustaa eli erittäin vaikeaa rataa.

Radat ovat nimetty lähialueen Laipanmaan erämaa-alueen ja Kukkiajärven historia ja paikat huomioiden.

Seikkailurataa tullaan rakentamaan kolmessa osassa. Ensimmäisenä alueelle rakennetaan kymmenen rataa sisältävä seikkailurata ja toisessa osassa rakennetaan seikkailupuiston yhteyteen kiipeily- ja monitoimitorni, Jakobin -tikkaat sekä muita ryhmäkäyttöön tarkoitettuja elementtejä. Kolmannessa osassa tullaan seikkailuradalle rakentamaan uusia ratoja liikuntarajoitteisten ja erityisryhmien käyttöön. Tällöin rakennetaan myös yksi pyörätuolilla suoritettava rata, joka on esitetty jo tässä suunnitelmassa.

Tämä seikkailuradan suunnitelma tulee sisältämään ensimmäisen toteutusvaiheensuunnitelmat, lukuun ottamatta yhtä pyörätuoleilla liikuttavaa rataa.

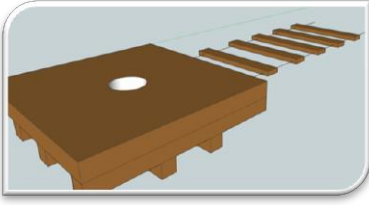
Seikkailuratojen tehtävät ovat kuvattuna myöhemmin tässä suunnitelmassa. Tehtävien kuvauksissa on myös vaihtoehtoja tehtävien helpompaan tai vaikeampaan toteuttamiseen. Tehtävien kuvausten jälkeen löytyy suunnitelma jokaisesta radasta. Ratojen suunnitelmat ovat havaintokuvia ja sisältävät kyseisen radan tehtävät, mutta eivät ole tarkkoja piirroksia itse radan rakenteesta, koska se selviää lopullisesti vasta rataa rakentaessa.

Seikkailuradat tullaan toteuttamaan niin, että saman vaikeusasteen radat voi suorittaa perätysten käyttäjän niin halutessaan. Jokainen rata päättyy vaijeriliukuun. Tasanne jolta lähdetään vaijeriliukuun aloittaa myös samalla seuraavan saman vaikeusasteisen radan, jonne maasta pääsee erillisellä kiipeilytehtävällä.

Ryhmätehtävien tarkoitus

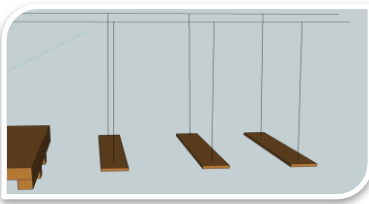
Seikkailuradan yhteyteen on suunniteltu erillinen ryhmille tarkoitettu alue, jolla toteutetaan ryhmätehtäviä. Näiden tehtävien tarkoitus ei ole mitata yksilön tai ryhmän suoriutumista kyseisistä tehtävistä, vaan saada ryhmä kokeilemaan uutta ja toimimaan yhdessä. Tavoitteena on saavuttaa yksilöllistä kasvua ja näin kehittää ryhmän yhteistoimintaa. Tämä alue sisältää erilaisia kiipeilyllisiä tehtäviä, joiden tarkoituksena on mitata ryhmien ryhmätyöskentelytaitoja. Ryhmäkäyttöön suunnitellulla alueella on kiipeily- ja monitoimitorni, Jakobin tikkaat, korikiipeily, tiimiseinä ja triangeli. Kiipeilytehtävien tarkoitus on nostattaa ryhmäläisten itsetuntoa, kun he toimivat varmistajana toisen ryhmäläisen kiipeillessä. Näin jokainen ryhmän jäsen vuorollaan tuntee vastuuta toisen ryhmäläisen turvallisuudesta.

Seikkailuradan elementit

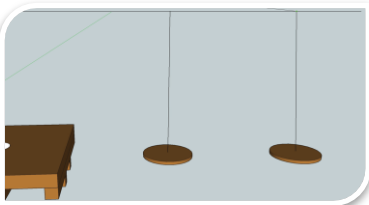
Lankkusilta.

Tarkoituksena on edetä lankkuja pitkin. Lankut ovat asennettu kahteen alakaapeliin kiinni. Vaikeusastetta voidaan nostaa kasvattamalla lankkujen väliä. Elementtiä voidaan helpottaa asentamalla siltaan kaideköydet.

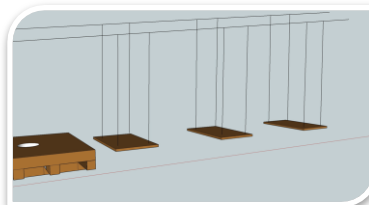
Keinuvat lankut.

Tarkoituksena on edetä keiuvia lankkuja pitkin. Lankut ovat asennettu kahteen yläkaapeliin köysillä molemmista päistään. Elementtiä voidaan helpottaa laskemalla yläkaapelit niin alas, että niistä saadaan myös kaiteet tehtävään. Vaikeusastetta voidaan nostaa kasvattamalla keinujen väliä.

Sherwoodin askelmat.

Tarkoituksena on edetä pyöreitä lautaisia pitkin. Lautaset on kiinnitetty yläkaapeliin köydellä lautasen keskeltä. Vaikeusastetta voidaan nostaa kasvattamalla askelmien väliä.

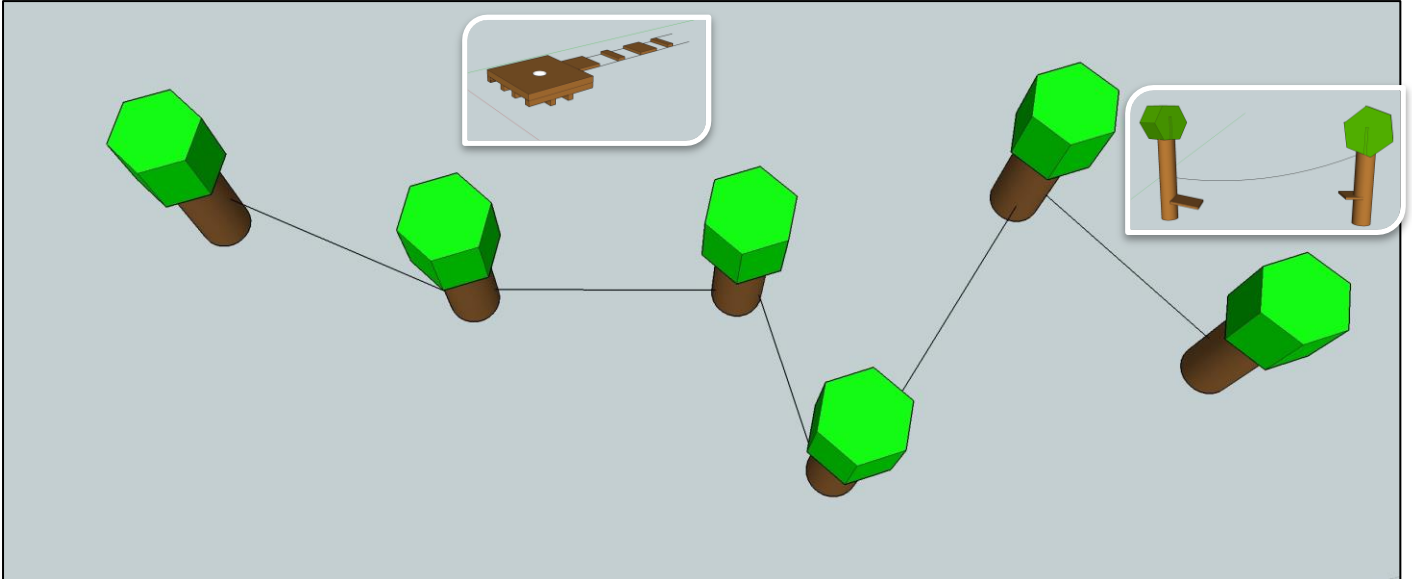
Saarihyppely.

Tarkoituksena edetä saarelta toiselle hyppelemällä. Saaret ovat kiinnitetty kahteen yläkaapeliin saaren jokaisesta kulmasta. Tehtävää voidaan helpottaa laskemalla yläkaapelit niin alas, että niistä saadaan myös kaiteet tehtävään. Vaikeusastetta voidaan nostaa kasvattamalla saarien väliä.

Seikkailuradat

Kaikille avoin!

Hupsisrata

Tällä seikkailuradalla perheen pienimmät pääsevät tutustumaan seikkailuratojen ihmeelliseen maailmaan. Rata kulkee vain puolen metrin korkeudella.

Seikkailurata pitää sisällään seuraavat elementit:

- Japanilainen silta
- Tiibetiläinen silta
- Yllätyksellinen silta
- Pölkkykuja
- Vaijeriliuku

Liite 2. Lisätiedot Ruljanssi Oy:n seikkailurata – suunnitelmasta

Ruljanssi Oy

040 592 7623

info@ruljanssi.fi